

Călătoria în străinătate a Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen

În cursul lunii iulie a.c., Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a luat parte, în Elveția, la mai multe reuniuni și conferințe ale unor importante organizații evreiești internaționale.

În prima săptămână a lunii iulie, Eminența Sa a participat la sesiunea Comitetului executiv al Congresului Mondial Evreiesc, ce s-a ținut la Geneva. În ziua de 8 iulie, d-sa a rostit o cuvântare în fața acestui înalt for iudaic, care a fost urmărită cu cel mai viu interes.

În cadrul sesiunii, d. dr. *Nahum Goldman*, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a felicitat călduros pe Eminența Sa cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la instalarea ca Șef rabin al cultului mozaic din România.

În cuvîntul său, d. dr. *Max Nussbaum*, din conducerea secției nord-americane a C.M.E., care a luat parte la festivitățile organizate de F.C.E. (M) în onoarea d-lui Șef rabin dr. *Moses Rosen*, s-a exprimat în termenii cei mai elogioși despre realitățile din România, subliniind deplina libertate de care se bucură toate cultele.

În ziua de 11 iulie, Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a luat cuvîntul la sesiunea biroului executiv al Conferinței rabinilor europeni. Președintele acestei organizații religioase, Șef rabinul emerit al Angliei dr. *Israel Brodie*, a elogiat pe șeful cultului mozaic din România și a prezentat sesiunii o informare despre festivitățile de la București, la care a participat.

În ziua de 14 iulie, Eminența Sa d. Șef rabin dr. *Moses Rosen* a luat cuvîntul la ședința organizației Memorial Foundation.

D-na și d. Șef rabin dr. Moses Rosen invitați în Argentina

D. dr. *Tobias Kamenschein*, președinte și d. *Herș Triwax*, secretar general al Federației comunităților evreiești din Argentina, au adresat d-nei și d-lui Șef rabin dr. *Moses Rosen* invitația de a vizita această țară ca oaspeți de onoare ai obștei evreiești.

Invitația a fost acceptată

Presa din străinătate despre festivitățile de la București

Întreaga presă evreiască din străinătate, precum și alte ziare au publicat ample relatări despre festivitățile ce au avut loc în luna iunie la București cu ocazia împlinirii a 20 de ani de la instalarea Eminenței Sale d-lui dr. *Moses Rosen* ca Șef rabin al cultului mozaic din România. Toate ziarurile subliniază participarea la aceste festivități a Prea Fericitului *Justinian* și a celorlalți șefi de culte, arătînd că acest lucru e semnificativ pentru spiritul de apropiere și înțelegere dintre credincioșii și cultele din România. Asemenea relatări au apărut, între altele, în ziarul „New York Times”, „Times” din Londra etc.

În numărul din 12 iulie „Times” a publicat un interviu cu d. dr. *Max Nussbaum*, din conducerea nord-americană a Congresului Mondial Evreiesc, în care relatează despre festivitățile de la București. D-sa vorbește cu admirație despre deplina libertate religioasă din țară, despre viața obștei evreiești.

În interviu se vorbește și despre revista noastră, arătîndu-se că e o publicație unică în felul ei în viața evreiască.

Ziarul „El Diario” din Buenos Aires a publicat un articol al d-lui *Herș Triwax*, secretar general al Federației comunităților evreiești din Argentina, consacrat de asemenea festivităților de la București. Între altele, autorul scrie: „Am vizitat în viața mea multe țări și am cunoscut multe colectivități evreiești, dar consider recenta vizită în România ca cea mai importantă.”

În continuare, autorul scrie: „Bucureștiul este un oraș splendid, iar „Athenae Palace” un hotel modern cum nu se găsește multe în lume. Oamenii trăiesc mulțumiți din rodul muncii lor. Realizările sociale în favoarea oamenilor muncii sînt impresionante. Statul arată o grijă deosebită pentru cultură, sănătate și asigurarea bătrîneții celor ce muncesc.”

Autorul înfățișează pe larg instituțiile și așezămintele obștei evreiești pe care le-a vizitat și se exprimă cu admirație pentru armonia care domnește între toate cultele din țară.

Vizita d-lui Wiliam Wexler, președintele organizației „Bnei Brith”

De la stînga la dreapta, d-nii : *Emil Sechter*, *William Wexler*, *rabi Israel Mowshowitz*, *Daniel Segal*.

Între 25 iulie și 1 august 1968 ne-au vizitat țara d-na și d. *William Wexler*, președintele organizației *Bnei Brith* cu sediul în S.U.A. Domniile lor au fost însoțiți de d. *Bernard Simon*, cu soția, și d. *Herman Edelberg*, cu soția, din conducerea aceleiași organizații.

Pe aeroportul Băneasa oaspeții au fost întîmpinați de d. *Emil Sechter*, secretar general al F.C.E. (M), *Daniel Segal*, președintele Comunității evreilor (M) din București, de eforti de temple și sinagogi etc.

În București, oaspeții au vizitat in-

stituțiile și așezămintele Federației.

În seara de vineri 26 iulie au asistat la serviciul divin de *Kabalat Șabat* la templul coral, unde au fost salutați de d. *Emil Sechter*, secretar general al F.C.E. și *Daniel Segal*, președintele Comunității evreilor (M) din București.

Oaspeții au vizitat comunitățile din Iași, Bacău, Piatra Neamț și Vaslui.

În ziua de 27 iulie au fost primiți de d. *I. N. Bărbulescu*, director general al Departamentului Cultelor, cu care au avut o convorbire cordială.

Vizita d-lui rabin Israel Mowshowitz din S.U.A.

La 24 iulie 1968 au sosit la București d-na și d. rabin *Israel Mowshowitz*, președintele comisiei pentru afaceri internaționale a organizației „New York Board of Rabbis”.

Vineri seara, d. rabin *Israel Mowshowitz* a fost primit în mod solemn la templul coral, fiind salutat de d-nii *Emil Sechter*, secretar general al F.C.E., și *Daniel Segal*, președintele Comunității evreilor (M) din București.

Într-o scurtă alocuțiune, oaspetele și-a exprimat mulțumirea de a se afla în mijlocul credincioșilor din București.

Oaspeții au vizitat instituțiile F.C.E. și ale Comunității evreilor (M) din București.

D-na și d. rabin *Mowshowitz* au vizitat de asemenea cartierele noi ale Bucureștiului, precum și stațiunile de pe Valea Prahovei.

În ziua de 28 iulie, oaspeții au părăsit țara.

Apare

Calendarul (Liah)

pe anul 5729
1968—1969

Calendarul cuprinde un bogat material în limbile română și idîș cu privire la datinile și obiceiurile religioase, aniversările și comemorările din tot cursul anului.

Calendarul cuprinde de asemenea :

— Prezentarea scrierilor de bază ale iudaismului ;

— O trecere în revistă a activității principalelor așezăminte ale F.C.E. ;

— Din înțelepciunea străbună etc.

Doritorii se pot adresa pentru comenzi Federației Comunităților Evreiești str. Sf. Vineri 9—11. Calendarul se va găsi, de asemenea, spre vînzare la comunitățile evreiești din țară.

Prețul unui exemplar : 2 lei

Evrei bănăţeni participanţi la revoluţia din 1848

Oraşul Timișoara, cu un însemnat trecut istoric, ca și celelalte orașe din Transilvania, au primit cu entuziasm știrile despre succesele mișcărilor revoluționare din 1848, salutând ideile și înfăptuirile revoluției de peste munti.

La susținerea și apărarea revendicărilor democratice ale programului revoluției au conlucrat în mare măsură românii ardeleni. În frunte cu Avram Iancu și Eftimie Murgu, conducătorul luptei pentru drepturi naționale ale românilor din Banat.

Bănățenii au revendicat, în plus, reînființarea Banatului Timișoarei.

În luptele pentru libertate din 1848, în care Timișoara a avut un rol important, au participat și mulți evrei, care au sîngerat sub zidurile cetății, în timpul asediului de 107 zile și în epoca de represiune ce a urmat.

La 22 martie 1848, ziua în care cuceririle revoluționare au fost cunoscute la Timișoara, locuitorii orașului, inclusiv evreii, s-au adunat în Piața Festivă („Diszter”), numită apoi Piața Libertății.

În cinstea libertății dobândite s-a ținut un serviciu divin. La sinagoga, slujba a fost oficiată într-un cadru solemn de către prim-rabinul Banatului și Timișoarei, David Herman Oppenheimer.

În arhiva orașului Timișoara se păstrează un document din anul 1848, cu numărul 1673, în care se arată că atunci cîțiva ațîțitori ostili libertății și egalității între cetățeni au atacat lăcașul de rugăciune al evreilor. În cartierul Fabrica, un circiumar a protestat împotriva acordării drepturilor politice evreilor, cerind într-o întrunire ținută la o circumă exilarea lor. Datorită însă intervenției primarului de atunci, Janos Pleyer, lucrurile s-au liniștit.

Mulți evrei s-au înrolat în garda națională, deși au întâmpinat, la început, împotrivirea burgheziei germane. Evreii înrolați n-au rămas în urma celorlalte naționalități conlocuitoare. La 13 august 1848 au fost citați pe ordin de zi mai mulți luptători evrei din compania a doua. Printre ei, în afară de medici și de mici comercianți, se aflau meseriași, tapițeri, zugravi de firme, tipografi, tăbăcari, șepcari, oameni din popor, care au înțeles să se sacrifice pentru cauza revoluției.

Numeroși evrei timișoreni au făcut serviciul în batalionul de honvezi, care a luptat pînă la sfîrșit pentru libertate. Între honvezi s-a numărat plutonierul Israel Derera, născut în Timișoara în 1827, voluntar în batalionul 6. El a luat parte în bătăliile de la Virșet, Biserica Albă și Haidușita. După bătălia dezastruoasă din 9 august 1848 de la Timișoara, Derera s-a alăturat armatei lui Vecsey, trecînd Mureșul înnot, cu toată trupa. El a fost de față și la trista capitulare de la Șiria.

La asediul Timișoarei de către armatele austriece au fost răniți, între alții, Moritz Beamter, tapițer, Brustl, care și-a pierdut un braț, Jakob Frey din Deta.

Din rîndurile populației evreiești din Timișoara s-au înrolat de asemenea în gărzile naționale Janos Assael, frații Schessinger, Samuel David și Ioszeff Aussländer, Abraham Meworsch, David Haldek, Wolf Solquair, Ignatz Amigo, Emanuel Szabade-Schächter, Erno Vilmos și Gyula Hazai-Heim, ultimii trei tipografi.

În luptele pentru libertate s-au remarcat, între alții, Ignasz S. Varvari-Eisenstädter, în vîrstă de 18 ani, care, după cîteva luni de voluntariat, a căpătat gradul de sublocotenent. Mai tîrziu el a fost ales președintele

Comunității evreiești din Timișoara și al Camerei de industrie și comerț.

S-au mai remarcat Nathan Waldman, sublocotenent, Iakob Stern, plutonier-major, de meserie zugrav de firme, Iacob Spitzer plutonier-major, Ignac Spitzer (sepcar), Ioszeff David Deutsch, caporal, Lazăr Weinmann, Vilmos Specht, sublocotenent de artilerie, care a capturat lîngă Virșet un tun, Vilmos Friedman, plutonier-major, care a participat la luptele victorioase de la Branyiesks și alții.

Medicii evrei din Banat și-au adus și ei contribuția la luptele pentru libertate din 1848. Între ei cităm pe Miksa Manovill, căpitan-honved, medic șef, care, după înfrîngerea revoluționarilor, ca medic de garnizoană, în 1853, la Theresienstadt, a ajutat cu riscul libertății sale pe deținuții politici închiși în cetatea din localitate. A fost mai tîrziu președintele comunității din Timișoara.

Se mai cuvine a fi citați medicii Ioszeff Reiner, medic honved superior, dr. Vilmos Tünk, medic județean, dr. Moritz Schwimmer, dr. Mor Vasfi-Eisler, medic ajutor honved, dr. Mano Kalay din Oravița și alții.

Cronicile epocii amintesc de asemenea printre luptătorii revoluționari pe Gyula Schnabl, sublocotenent, Vilmos Klein, N. Magyar, Iacob Flasch, N. Eisenberger, Simon Deutch ș.a.; din Oravița, Wolf și Simon Deutsch din Lugoj, Vilmos Tenner din Sînicolau, Iacob Frey din Deta și alții.

Printre cei care au publicat lucrări în legătură cu revoluția de la 1848 în Banat a fost rabinul dr. Singer, care a funcționat la Comunitatea din Timișoara. Cartea sa apărută în 1913 aduce un bogat material documentar, folosind în parte date culese din arhiva orașului Timișoara.

SOLOMON SAVIN

MODERNIZAREA AEROPORTULUI DIN IAȘI

La aeroportul din Iași, aflat în modernizare, s-a dat în exploatare un prim obiectiv. Este vorba de pista betonată de 1.800 m.l. Astfel, pentru prima dată la Iași a putut ateriza și decola pentru ruta Iași-București un avion de tip superior.

Noua pistă este pregătită și va fi echipată în continuare cu cele necesare și pentru zboruri de noapte.

În curînd se va da în folosință și noua construcție a aerogării ieșene.

HOTEL TURISTIC LA TULCEA

În orașul Tulcea a fost inaugurat hotelul turistic „Delta”. Clădirea este realizată în concepție arhitecturală modernă, are 8 nivele și o capacitate de 220 locuri, în camere cu unul, două paturi și apartamente.

Turiiții găsesc la parterul hotelului un bar de zi și o braserie, cabine telefonice, o sală de corespondență și un magazin de artizanat. La mezanin funcționează un restaurant și o sală de banchete.

SATUL DE VACANȚĂ ZODIAC

În cadrul lucrărilor pentru construirea stațiunii turistice internaționale Mangalia, zilele acestea a fost dat în funcțiune „Satul vacanței Zodiac”. Satul este format din 132 vile din material lemnos și dispune de o capacitate de cazare de 1.500 paturi, de un modern restaurant, cafè-bar, magazine comerciale, dispensar medical.

Noul sat turistic a primit primele grupe de turiști români, precum și din Cehoslovacia, R. F. a Germaniei etc.

TIPURI NOI DE MICROMOTOARE

Uzina de motoare electrice din Pitești, intrată în funcțiune la sfîrșitul anului trecut cu o secție de micromotoare, își lărgeste continuu activitatea. Primelor motoare U-35 realizate aici pentru aspiratoarele de praf „Practice” li s-au adăugat motoarele U-33 folosite la mașinile electrice de cusut „Rodica”, fabricate la uzina mecanică din Cugir. Recent au fost create alte două tipuri de motoare MS-6 și MS-7 pentru mașinile de spălat Alba Lux.

Colectivul pregătește în prezent fabricația motoarelor EA 1, destinate încălzirii cabinelor la autovehiculele produse în țara noastră și motoarelor EA 2, solicitate de firma Fiat din Italia, pentru încălzirea turismelor cu o capacitate cilindrică de 850 cmc. De asemenea, se află în curs de pregătire fabricația unui motoras monofazat cu două turații, solicitate de o firmă din R.S.F. Iugoslavia, specializată în construcția mașinilor de spălat rufe.

PREZENȚE CULTURALE ROMÂNEȘTI ÎN FRANȚA

În orașul Aix-les-Bains a fost deschisă o expoziție de artă plastică românească.

În cursul lunii iulie a fost de asemenea organizată o gală de filme românești.

Hărți și cartografi

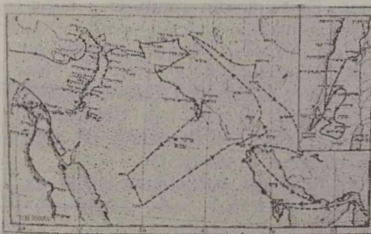
Evreii din antichitate aveau cunoștințe limitate despre țara lor; ulterior, datorită contactului cu națiunile învecinate, cunoștințele lor geografice s-au extins considerabil. Această evoluție se poate constata studiînd hărțile și celelalte schițe cartografice din diferite epoci.

La început, hărțile erau simple gravări sau schițe topografice săpate în piatră, lemn sau alte materiale. Ele indicau poziția relativă a așezărilor, drumurilor, pădurilor, pășunilor, pămînturilor arabile sau întinderilor nisipoase, a fîntînilor sau a altor surse de apă. Ulterior, în timpurile biblice, aceste schițe au fost perfecționate și lărgite, incluzînd pămînturile Babiloniei, Media, Asiria, Egiptul și țările mediteraneene estice. Aceste documente s-au păstrat în biblioteca din Alexandria și au fost folosite de Hipparch, Eratostenes și Ptolomeu la întocmirea hărților lor. Iudeii, asemenea celorlalte popoare antice, nu aveau încă o concepție justă despre forma reală a pămîntului și întinderea lui. Ei și-l reprezentau ca pe un disc mare, mărginit de un orizont foarte îndepărtat, înădruat căruia se află un ocean imens. Dat fiind că punctul lor de observație era Iudeea, ei au așezat Ierusalimul ca centru al pămîntului.

Ulterior, evreii, fiind printre primii care au făcut legătura între orient și noua Europă, au transmis tinerelor popoare cunoștințele geografice și hărțile lumii vechi, contribuind la apariția unei științe moderne — cartografia.

Un număr de evrei s-au distins în cartografie încă din evul mediu. Astfel, în 1070, astronomii evrei au ajutat la compilarea „Tabelor din Toledo”, unii dintre ei venind cu contribuții originale. Cînd Alfons al X-lea al Castilei a dorit să utilizeze aceste tabele și să le adapteze timpului său, el i-a solicitat pe Isac Ibn Sid (Don Zag) și alți astronomi evrei, care au compilat „Tabelele Alfonsine”; acestea au fost redaptate în 1310 de Isaac Israeli, de asemenea din Toledo. Iosief ibn Wakkar (Toledo) a lucrat și el la alcătuirea unor tabele astronomice. Un alt evreu, Immanuel ben Iacob, mai cunoscut sub numele de Bonifis de Tarascon, a compilat niște tabele care au avut o mare însemnătate în lărgirea cunoștințelor geografice ale secolului al XIV-lea. Cam în aceeași perioadă, alți cartografi evrei au compus tabele noi pentru Pedro IV de Aragon (1336—1387). Ceva mai tîrziu, alți doi evrei, Mecia și Cresques, au devenit celebri datorită lucrărilor lor cartografice.

Iehuda (Iafuda) Cresques era atît de vestit în activitatea de cartografie, încît a fost poreclit Iehuda-hartă; hărțile lui au fost foarte apreciate nu numai de navigatori, dar

O veche hartă ebraică

și de regi și prinți. Iehuda Cresques a fost fiul lui Abraham Cresques de Palma, capitula insulei Majorca, care încă din secolul al XIII-lea devenise un centru al cunoștințelor nautice. Se înțelege cît de însemnată erau lucrările de cartografie, domeniu în care s-au ilustrat numeroși evrei majorcani. Din cauza îndemînării sale neîntrecute în întocmirea hărților și a instrumentelor nautice și a cunoștințelor sale avansate despre navigație, prințul Henric Navigatorul l-a numit în 1438 pe Iehuda Cresques directorul academiei navale de la Sagres. Acestuia din urmă i se datorează acea capodoperă cartografică cunoscută sub numele „harta catalană”. Ea a fost trimisă în dar, în 1381, de către regele Aragonului, fratelui său din Franța și se păstrează și azi în Biblioteca Națională din Paris. Această hartă a marcat o epocă în cartografia europeană, prefigurînd descoperirile lui Marco Polo.

În același secol au trăit și eminenții cartografi Iacob Angelus de Scarparia și Abraham Zacuto. Acesta a studiat astronomia la Universitatea din Salamanca și în anul 1492 a fost numit astronomul regelui Juan II al Portugaliei. Lucrarea sa de căpetenie, Almanah Perpetuum, pregătită între anii 1473—1478 și conținînd tabele despre toate locurile cunoscute ale pămîntului și hărți ale soarelui, lunii și stelelor, a fost extrem de apreciată, fiind folosită și de Columb în călătoria sa epocală către lumea nouă. O copie a acesteia mai există și azi în muzeul Columbia din Sevilla.

Persecuțiile evreilor din Spania au pus capăt acestei pleiade de cartografi evrei. Centrul cel mai important al întocmirii hărților a trecut din peninsula iberică în Țările de Jos, care a devenit sediul cartografiilor din secolul al XVI-lea.

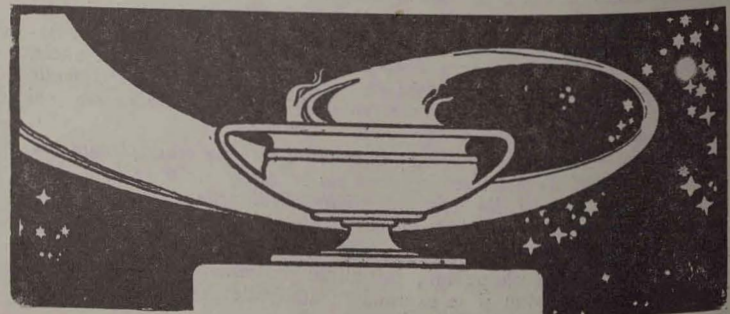
Și în secolele următoare evreii au continuat să fie activi în acest domeniu, întocmind sau tipărind hărți care au contribuit la lărgirea orizontului contemporanilor.

Casele de odihnă ale F.C.E. (M)

Și în acest an funcționarii Federației și ai comunităților din țară, clerici și credincioși își petrec concediul la casele de odihnă ale Federației Comunităților Evreiești (M). Aceste case se află în stațiunile Eforie Nord, Borsec și Cristian (județul Brașov) și constituie încă o ilustrare a deplinei libertăți religioase din țară.

În casele de odihnă F.C.E. se păstrează mediul tradițional și se respectă toate normele vieții religioase mozaice. Masa este pregătită sub supraveghere rituală: se fac zilnic rugăciuni, iar Sabatul și sărbătorile sînt prăznuite după datină. În timpul sezonului se organizează manifestări culturale-artistice, se fac lecturi din literatura ebraică și idiș etc.

În convorbirile ce le-am avut cu cei ce-și petrec concediul la casele de odihnă F.C.E. (M), ca și în scrisorile primite la redacție am găsit numai cuvinte de apreciere pentru cei ce se străduiesc să asigure buna lor funcționare.

NEPOȚII ȘEICULUI DIN BAGDAD

meridione

De la picturile lui Renoir și Matisse pînă la dinții de aur din gura gazaților de la Auschwitz...

Sub titlul „The Sassoons” a apărut la Londra o biografie a uneia din cele mai vestite familii evreiești din Orient. Autorul, Stanley Jackson, descrie istoricul acestei „dinastii”, începînd cu șeicul Sassoon ben Saleh, demitar la curtea din Bagdad, judecător și negustor. În generațiile trecute, familia Sassoon, în rîndul căreia se aflau conducători ai comunității evreiești din Bagdad, deținea un fel de titlu princiar.

Fiul șeicului, David, o fire pe cît de dîrză pe atît de pioasă, caritabilă și selenoasă de învîltăuă, simțindu-se persecutat de un nou guvernator al Bagdadului, fugi de acolo în Persia — fiind urmat de tatăl său, în 1829 — iar apoi în India. David Sassoon nu a purtat niciodată veșminte occidentale și nici n-a vorbit vreă limbă europeană. El a reușit să împrumute o mie de lire sterline și cu acești bani a început din nou să facă negoț de pici, mălăsurii, substanțe aromatice și perle. A murit în 1864, lăsînd o frumoasă avere.

Nici mul din cei opt fii ai săi, care l-au succedat în afaceri, nu a ajuns însă să se bucure de prestigiul și demnitatea lui, dar a continuat tradiția de pietate, filantropie și învîltăuă a familiei. Abdullah (mai tirziu Albert), cel mai mare dintre ei, și Elias, al doilea, mai purtau veșminte persiene în timpul vieții tatălui lor.

În timp ce Elias înființă o firmă independentă, iar alții au deschis în India și China sucursale ale celor două firme, Albert, Reuben și Arthur se stabiliră în Anglia, fiind protejați de prințul de Wallles, care mai tirziu avea să devină regele Edward VII al Angliei. Familiile Sassoon nu erau pruite cu atita neîncredere ca celelalte familii aflate sub protecția prințului. Extravaganța lor era, însă, luată în deridere. Astfel, un pamflet „Pink” scria despre „Sir Albert Abdullah Sassoon, acca ființă auriferă”, iar Brighton, orașul în care se stabilise familia Sassoon, era descris ca „oară de litoral, de trei mîle lungime și trei yarzî lățime, cu cîte un Sassoon la fiecare capăt și unul la mijloc”.

În carte este menționată și o farsă ce i s-a jucat lui Sir Albert. Intr-o zi, în fața împunătoareii sale locuințe de la Londra se opri o caravană de cămile, conduse de arabi, teribil de zdrențuiți, care începîră să descarce saci înalșei pînă în vîr de gunoacie. „Arabii” erau de șapt actori șomeri, angajați în mod special de Alfred, un nepot răzvrătit împotriva familiei, care astfel a fimul să se răzbum, amintind rudelor de unde porniseră.

Dar și ramura feminină a familiei Sassoon s-a făcut remarcată. Astfel, Rachel Beer, sora frivolutului Alfred, a fost un timp proprietara și editoarea ziarului „Sunday Times” și „Observer”. Iar Flora Sassoon, nepoata și totodată noră a bătrînilui David, care cu multă greutate a fost învîrturată de la conducerea sucursalei din Bombay a firmei, a fost o pionieră a emancipării femeilor și o filantroapă notorie atît la Bombay, cît și în Anglia.

Titlul de baron și conducerea firmei principale reveni apoi lui Sir Edward, membru al Parlamentului britanic, conservator, înrudit prin alianță cu familia Rothschild. Mostenitorul său a fost molatecul Sir Philip. Acesta a devenit secretarul particular al marșalului Haig și era știut ca un bun cunosător al artelor.

Titlul de baron l-a deținut și Sir Jacob, fiul cel mai mare al lui Elias Sassoon, care fondase firma concurentă: titlul acesta lui pierdut în 1961, odată cu moartea lui Sir Victor Sassoon, cunoscutul proprietar de cai de curse. Acesta, de o asemănare izbitoră cu strămoșul său David, era un om de afaceri dinamic și independent: a luat parte ca aviator la războiul din 1914, rămînînd invalid și luptînd cu grele suferințe pînă la moarte. Spre deosebire de Sir Philip, Sir Victor, deși la fel om de lume, a cheltuit cu multă generozitate pentru ajutorarea refugiaților salvați din ghiarele hitleristilor.

Unul din verii săi, căpitanul Reggie Sassoon, un neînfricat călăreț, a participat la cursele „Grand National” aflîndu-și moartea în cursele cu obstacole de la Longfield. Siegfried Sassoon, fiul nebumatului Alfred și nepotul Racheliei Beer, deși fire de poet timid, era mare amator de vinătoare și bun soldat, fiind poreclit „Jack Nebunul din tranșee”.

R. CIOARA

Pe lîngă crimele împotriva păcii, crimele de război și crime împotriva umanității, națiștii s-au făcut vinovați și de jafuri pe o scară neîntîlnită în istorie.

Intr-un discurs al lui W. Funk, ministrul economiei Reichului, roștit la 15 decembrie 1938 — deci cu un an înainte de declanșarea războiului — el aprecia la șapte miliarde mărci masa totală a bunurilor „arianizate” în Germania. Cele mai mari întreprinderi au fost „achiziționate” de potențaii economiei și de întreprinderi bine cunoscute — Krupp, I. G. Farben, Siemens. Acest proces s-a accentuat și mai mult în cursul războiului.

În țările cucerite din răsăritul și apusul Europei, deposedarea evreilor s-a efectuat sub semnul ocupației militare, ceea ce înseamnă, evident, că ea s-a făcut cu maximă brutalitate.

În Polonia, un an după declanșarea războiului, toate bunurile evreilor și capitalurile depășind 1000 de mărci au fost definitiv confiscate (17 septembrie 1940). În realitate, decretul nu făcea decît să legalizeze o situație de fapt și să treacă în patrimoniul autorităților de ocupație ceea ce pînă atunci se afla la bunul plac al oricărui nazist. „În primele trei luni ale ocupației”, — povestește un martor — „jefurilor nu se ocupau de mobilier. Dar pe urmă, naștii mergeau în mod sistematic din casă în casă, pînă la mină pe tot ce găseau. Dormitoare, sufragerii și chiar băi erau scoase și încărcate în camioane, chiar cu ajutorul evreilor jefuiți. Prădăciunile nu se limitau doar la apartamentele particulare. Magazine, uzine, instituții culturale și publice nu cunoșteau o soartă mai bună...”

Însuși un comandant al Wehrmacht-ului, generalul Blaskowitz, e obligat să noteze în raportul său: „...Orice perchiție poliștii și orice confiscare este însoțită de furturi și prădăciuni comise de poliștii însuși în cadrul acestei acțiuni. Este de notorietate publică, spune el mai departe, că detașamentele poliștii și SS desfac sau vînd mărșuri de tot soiul.”

Alt procedeu obișnuit era penalizarea unei comunități evreiești, obligată să strîngă, în 24 de ore, o sumă, sau să predea o cantitate de mărșuri.

Dacă marile întreprinderi industriale erau confiscate de administrația Guvernămintului general și distribuite marilor trusturi germane, uzinele mici și prăvăliile erau distribuite „Volksdeutsche”-ilor (germani etnici) din Polonia. Acestora din urmă li s-au deschis noi și mari perspective după înființarea ghetourilor, căci ei erau aceia care intrau în posesia apartamentelor evreiești părăsite, cu tot inventarul lor. Cităm din nou din raportul lui Blaskowitz: „Față de o asemenea situație, nu-i deloc de mirare să vedem că germanul izolat folosește orice ocazie spre a se îmbogăți. Si poate s-o facă fără teamă, căci atunci cînd întreaga colectivitate fură, hoțul izolat nu poate să-i fie prea mult teamă de pedeapsă...”

Dimpotrivă, în vest, aceste spoliatații s-au făcut în cadrul noii legalități. Astfel, s-au realizat, în special, blocarea conturilor bancare, „arianizarea” comerțului, industriei și a proprietății imobiliare. În Franța, de pildă, între anii 1940—1944 s-au efectuat peste 70 000 de arianizări. Cele mai importante — marile industrii, palatele familiei Rothschild — au fost rezervate emisarilor trusturilor și armatei: restul a fost abandonat colaboraștilor din țările cucerite și încredințat gestiunii Comisariatului general al problemelor evreiești, dînd naștere unei întregi faune de administratori, intermediari, traficanti verosi și de profitori.

STATUL MAJOR SPECIAL AL LUI ROSENBERG ȘI BIBLIOTECA ANTIEVREIASCĂ

În ianuarie 1940, în urma unei ordonanțe a lui Hitler, a fost creat „Einsatzstab Rosenberg” (Statul major special Rosenberg). Puterile și atribuțiile lui fură stabilite de un

alt ordin al Führer-ului din 1 martie 1942, care suna astfel: „Ele constau din crearea unui arsenal de materiale furnizînd bazele științifice și tehnice pentru lupta împotriva adversarului ideologic. Este vorba de crearea unei biblioteci despre toate problemele iudaismului, ca și de arhiva de filme, discursuri, fotografii și toate obiectele proprii să facă cunoscute bazele spirituale și tactica adversarului ideologic...”

Prima sarcină a Einsatzstab-ului, organizație hibridă, semi-civilă, semi-militară, consta, deci, din alcătuirea unei biblioteci reprezentative a „adversarului ideologic”, organizată din cărțile furate din apartamentele evreilor.

Organizația a început o muncă intensă, care cuprindea întreaga Europă, reușind să concentreze, într-un castel din apropierea orașului Frankfurt o colecție de aproape 6 milioane de volume. Fondurile acestei biblioteci uriașe proveneau din fostele biblioteci ale Alianței Israelite Universale din Paris, ale Federației societăților evreiești din Franța, librăria evreiască Lipschitz din Paris, colecțiile familiei Rothschild, Rosenthaliana și Comunitatea sefarăd din Amsterdam, ale Comunității evreiești din Grecia ș.a. J. Pohl, unul din bibliotecarii ei, spunea, plin de mîndrie, într-un raport: „Acestă bibliotecă dispune, în ce privește literatura iudaică, de colecții cum n-au mai fost niciodată strîse înainte, nici în Europa și nici în altă parte. În concordanță cu organizarea noii ordini în Europa, această bibliotecă se va dezvolta nu numai pentru Europa, dar pentru întreaga lume”.

VAGOANE CU OBIECTE DE ARTA ȘI UN DAR FÜHRERULUI

Curînd, oamenii lui Rosenberg și-au extins activitatea într-un domeniu mai puțin exclusiv, dar mult mai remuneratoriu: „comorile culturale” în general, adică operele de artă aparținînd evreilor. Einsatzstab a trebuit să ducă o luptă serioasă împotriva altor organizații, care pretindeau aceste prăzi valoroase, și în special împotriva ambasadelor Germaniei din Franța. Datorită sprijinului atotputernicului Goering, căruia i-au fost rezervate lucrările cele mai prețioase, el a ieșit pînă la urmă învingător. Prada, destinată în primul rînd principalilor fruntași naștii, a fost extrem de prețioasă; iată descrierea ei:

„În perioada dintre martie 1941 și iulie 1944, statul major al artelor plastice a trimis în Reich 29 mari transporturi conținînd 137 vagoane încărcate cu 4 174 lăzi cu opere de artă... La 15 iulie 1944 au fost inventariate 21 903 opere de artă, dintre care 5 281 tablouri, pasteluri, acuarele, desene; 684 miniaturi, picturi pe sticlă sau pe email; 583 sculpturi, medaloane; 2 477 mobile prețioase... Valoarea artistică și materială a acestor obiecte nu poate fi exprimată în cifre...”

În aprilie 1943, cu ocazia aniversării Führerului, Rosenberg îi trimite „un album conținînd fotografiile celor mai prețioase tablouri din colecțiile evreiești, care, conform ordinilor dvs., au fost puse în siguranță...”

Scrisoarea se încheie cu acest compliment: „Îmi voi permite să vă trimit alte 20 de albume cu fotografii, cu speranța că această scurtă destindere în fața frumoaselor obiecte de artă care vă sînt atît de dragi să aducă o rază de înmăsurare și bucurie în gravitatea și grandoarea vieții dvs. prezente.”

OPERELE DE ARTĂ TREBUIE SOCOTITE PRADĂ DE RĂZBOI.

Firește, operațiile Einsatzstabului nu s-au oprit doar la aceste 137 vagoane, pline vîrf cu lăzi conținînd prețioase obiecte de artă. Ele au continuat, atît la Paris, cît și în teritoriile ocupate din Vest. „Căci se mai găsește — afirma același Rosenberg într-un raport al său — mereu noi obiecte de artă de valoare considerabilă.”

„În cursul ultimelor luni — scrie Rosenberg în primăvara anului 1943 — s-au putut recupera un număr important de obiecte de valoare. Alară de cele a căror valoare artistică este constantă și indubitabilă, cîteva sute de picturi din așa zisa școală a picturii moderne franceze au fost lăstate deoparte”.

„Din ordinul Reichsmarșalului Goering, și folosind ocazii avantajoase, un oarecare număr din aceste produse ale artei franceze moderne și degenerate au constituit obiectul unor schimburi efectuate cu reprezentanți ai comerțului de artă parizian cu alte picturi posedînd o valoare artistică recunoscută. Astfel, în aceste condiții foarte interesante (a se citi: presiunea Gestapoului, n.a.), au fost achiziționate 87 opere de artă ale vechilor maeștri italieni, olandezi sau germani, de mare valoare recunoscută. Pe măsură ce astfel de ocazii favorabile se vor prezenta, această politică de schimburi va fi continuată.”

Administrația militară a Franței a încercat, într-o oarecare măsură, să se opună acestui jaf. La rîndu-i, guvernul de la Vichy protesta mereu. Oamenii marșalului Pétain au știut chiar să găsească în aceste proteste accente pe care nici o deportare și nici o exterminare nu reușise să le-o provoace. „Acestă problemă este dintre acelea care provoacă, pînă la urmă, mai multă amărăciune, popoarele păstrînd multă vreme amintirea lor...” scria la 11 august 1941 amiralul Darlan, invîntînd administrația militară „să-și bîstreze buna reputație în istorie”.

INCEPE APLICAREA „ACȚIUNII M”

De la evacuarea „comorilor culturale” pînă la jefuirea sistematică a apartamentelor evreiești nu mai era decît un pas. Peste cîteva luni, Einsatzstab face și acest pas: el poartă numele de „Acțiunea M” (mobile). O dar de seamă a activității acestei organizații ne oferă următoarele precizări: „Recluziționarea apartamentelor evreiești se efectuează astfel: la Paris, de pildă, funcționarii speciali merg din casă în casă spre a constata dacă mai există apartamente părăsite de evrei. S-a alcătuit un inventar și s-au aplicat sigiliile pe ele. Doar la Paris, 20 funcționari au sechestrat peste 38 000 apartamente. Transportul mobilierului se efectuează cu concursul întregului parc al Unimii hamatilor parizieni, care ne furnizează zilnic 150 de camioane cu 1200-1500 hamali”.

Bilanțul operației, ale căror principale cîmpuri de activitate îl constituiau Parisul și Olanda, a fost de 736 trenuri cu mobilier, fiecare tren din Paris avînd 40 vagoane, iar din Olanda 586 șalupe cu mobilier, încărcate cu 248 525 tone de mobile. În epoca aceea, în întreaga Europă, mulți naștii rîvneau la apartamentele evreilor deportați. În ianuarie 1942, Rosenberg, promovat în postul de ministru al teritoriilor din răsăritul Europei, se adresă personal lui Albert Speer, solicitîndu-i să pună apartamente la dispoziția funcționarilor noului minister. „Înțeleg dorința dvs. — îi răspunde la 26 ianuarie 1942, viitorul ministru al armamentului, pe atunci doar inspector general al construcțiilor din capitala Reichului — dar sînt nevoit să pun la dispoziția sinistratilor un număr mare de apartamente. Evacuarea evreilor a fost oprită, din motive de ordin feroviar, pînă în aprilie, așa că întîmpin mari dificultăți...”

Mai tirziu, cînd torentul cuceririi naziste s-a revărsat și tot mai mulți evrei au fost înghițiți în apele sale, acest jaf nu s-a mai mărginit doar la case, mobilier, opere de artă, ci la absolut toate obiectele pe care le posedau victimele naștilor, inclusiv dinții de aur din gura celor gazați sau arși în crematoriile...

PAUL B. MARIAN

LASCAR SARAGA

A încetat din viață Lascar Saraga. Condeul așterne cu durere, dar și cu uimire, această propozițiune pe hirtie. Nu sînt decît cîteva săptămîni de cînd ne-a vizitat la redacție, cucerindu-ne cu optimismul său robust, cu energia sa clocotitoare, cu neobișnuita-i vitalitate. În graul său atît de personal ne mărturisise atunci bucuria de a se afla din nou pe meleagurile natale, de care nu se instrăinase nici o clipă, nerăbdarea cu care aștepta să străbată iar străzile Iașului copilăriei. Și bine înțeles, ne-a vorbit cu pasiune despre munca sa de scriitor, despre vaste planuri de viitor. Planuri ce nu vor mai fi niciodată realizate, căci moartea, absurdă, neașteptată, a rupt, brutal, firul acestei vieți clocotitoare.

Pînă în ultima clipă, fiul editorului și cărturarului Elias Saraga a rămas fidel vocației sale: aceea de a se cheltui într-o generoasă dăruire, de a rămîne vesnic tînăr, neobosit. Aceasta a fost, probabil, trăsătura comună a multilateralei sale activități. Avocat și poet, militant pe tărîm obște și prozator, animator de cultură și publicist, în toate aceste domenii a lucrat cu aceeași largă, depînă, dăruire de sine.

Ideile generoase de libertate și progres social le-a cunoscut din anii adolescenței ieșene, rămînîndu-le credincios pînă în ultima zi a vieții. În numele acestor nobile idei, Lascar Saraga nu a pregetat, în anii fascismului și ai războiului, să ia apărarea, ca avocat, militanților clasei muncitoare, cutezanță pe care a plătit-o cu detențiune în lagărele de internare.

După eliberarea României, ca secretar general al Federației Comunităților Evreiești (M), a fost printre cei care au contribuit la democratizarea acestei instituții.

Paralel cu activitatea profesională și obștească, a desfășurat o rodnică muncă scriitoricească, sub pseudonimul Samson Lazar. Versurile sale, reunite în volumul „Pe-o harfă de aramă”, sînt de categorie clasicistă. Ca prozator, ne-a dăruit povestirile de inspirație istorică „Zavera” și „Pogorîre”, în care sînt evocate chipuri și momente din trecutul Moldovei.

Nu e locul și nici momentul să stăruim acum asupra valorii lor artistice, de aceea ne vom mărgini doar să amintim că despre ele s-au rostit în termeni elogiosi Gala Galaction și G. Călinescu.

Ultimii ani, Lascar Saraga i-a trăit în Israel. Dar și acolo nu și-a pierdut interesul și dragostea față de meleagurile unde a văzut lumina zilei și și-a petrecut cea mai mare parte a vieții, atracția față de dulcea limbă românească. Despre aceasta stau mărturie poeziile pe care le-a scris, articolele pe care le-a publicat în ziarele și periodicele de acolo. Cel mai recent, în care începuse relatarea vizitei sale în România, străbătut de dragoste și admirație față de realizările de aici, a apărut în preziua morții, în ziarul „Glasul poporului”. Din păcate, el nu va mai fi continuat, așa cum promitea autorul...

Așa dar, Lascar Saraga nu mai este. Încet și greu ne deprindem să rostim și să scriem această tristă propozițiune. El nu mai este printre cei vii, dar prin versurile și proza sa, prin ceea ce a visat, a năzuit și a înfăptuit, va rămîne ca o amintire mereu prezentă.

Rabinatul și rabini în istoria comunității

Rabinatul este o instituție religioasă cu un rol important în viața colectivităților evreiești. Această instituție a fost ilustrată la noi de o seamă de personalități proeminente.

Somități rabinice ca Natan Hanover, erudit cabalist și mare predicator, și Petahia Lida, amîndoi păstori ai comunităților moldave — ca Mordechai ben Moise Haim, savant cabalist, hahambașa al Moldovei, sau ca Iosef Ioksa Hurwitz, care a introdus în Moldova hasidismul — noua direcție spirituală în iudaism — ca Abraham Jehoșua Heschel din Opatow (der Apter) și Iosif David Hakohen din Swolow — au făcut să strălucească obștea pe care au păstori-o prin lumina Torei și a învățăturii.

Ei au fost educatorii ascultați ai maselor de credincioși în căutarea unci vieți religioase mai apropiată de înțelegerea, nevoile și năzuințele lor.

Căpetenii religioase și laice, unii din ei au fost totodată, prin rolul pe care l-au avut de consultanți și judecători în pricinile religioase și de stare civilă, cronicari ai vieții spirituale și laice din vremea lor.

Consultațiile unui Samuel de Medina, marele rabin din centrul spiritual al evreilor orientali, Salonic, una din figurile reprezentative ale iudaismului spaniol din secolul al XVI-lea, sînt deosebit de interesante și pentru istoria comunităților evreiești din țările moldo-valahe. Sînt cunoscute două consultații care se referă la viața evreilor spanioli din București, pe la mijlocul secolului al XVI-lea.

Una din consultațiile altui mare rabin — Benjamin Aron bar Abraham Solnik din Podaje — elev al renumitului învățat Isserles și al ilustrului cabalist Solomon Luria, constituie, de asemenea, un izvor pentru cunoașterea relațiilor sociale și economice ale evreilor din Moldova. Această consultație și în general vechea literatură rabinică a evreilor polonezi, aduc știri interesante despre legăturile care au existat la începutul secolului al XVI-lea între evreii din țările moldovenesti și coreligionarii lor lehi, cit și dintre evrei și neevrei.

Unii din marii rabini au fost și autori de cronici sau de însemnări de călătorie. Doi dintre ei au adus prin scrierile lor

prețioase relații interesînd nu numai istoriografia evreiască. Astfel, Eliu Capsali, rabinul din Cantlia (1490—1555), care a călătorit prin Moldova pe vremea lui Ștefan cel Mare, ne aduce în cronică sa manuscrisă știri despre negustorii evrei. Alt călător vestit, rabinul Benjamin de Tudela, ne aduce una din cele mai vechi mențiuni despre români (ce vorba de vâlăhii din munții Pindului, pe care i-a cercetat între anii 1160—1173).

Această mențiune, deși nu privește pe evreii din țările moldo-valahe are un deosebit interes pentru istoria relațiilor de bună conviețuire dintre evrei și români din toate ținuturile locuite de ei. Într-adevăr, mențiunea lui Benjamin de Tudela constituie o mărturie veche de peste 800 de ani a spiritului de toleranță față de evrei, pe care

populația românească a arătat-o pretutindeni și întotdeauna.

Apropiindu-ne de timpurile moderne și contemporane, constatăm de asemenea rolul, de multe ori predominant, pe care capii spirituali l-au avut în viața colectivității evreiești.

După desființarea hahambașiei, care își exercita puterea spirituală asupra evreilor din Moldova și Muntenia, comunitatea ieșeană a devenit un centru cultural talmudic prin marii rabini pe care a avut norocul să-i aibă. De la 1848, centrul spiritual al evreilor din țările române începe să se deplaseze spre București.

Primul mare rabin al Bucureștilor, care a păstori comunitatea din Capitală între anii 1858—1864 a fost ilustrul comentator al Bibliei, care a realizat o veritabilă mo-

Rugăciune (la templul din Cluj)

MAXIME ETICE

de rabi YOIZEL HURWITZ

Ustensilele de bucătărie pot fi nici *milchig*, nici *fleisig*. Ele pot fi *parve*. Dar un om nu poate fi *parve*. El trebuie să fie sau într-un fel, sau în celălalt.

În probleme spirituale nu poate exista temperatură „călduță”, ci numai fierbinte sau rece.

Dacă învățații spun că un om nu trebuie să aibă pete pe haine, cu atît mai grijuliu trebuie să fie el să nu aibă pete pe suflet.

Cel ce nu e în stare să cumpere un car de lemn fără a fi înșelat este lipsit de perfecțiune și în ce privește teama de Dumnezeu și o conduită etică.

Dacă temelia este strîmbă, tot ce se va clădi pe ea se va depărta tot mai mult de centrul de gravitate.

Cel mai inteligent drum în viață este al simplității. Dar pentru a-și însuși această linie, omul trebuie să fie foarte înțelept.

Nu poți dansa la două nunți deodată. Cine dorește să aibe ambele lumi, pe aceasta și pe cea viitoare, nu va avea nici una.

Omul e dator să semene pretutindeni, dar să aibă grijă s-o facă într-un sol fertil.

Să nu te gîndești niciodată dacă *vei putea* face cutare sau cutare lucru, ci numai dacă *ar trebui* s-o faci.

Cînd e vorba de cîință, pierderile devin profituri.

Acela care nu s-a străduit să se auto-perfecționeze, e asemenea orbului care n-a văzut niciodată lumina.

Se întîmplă uneori că omul respinge lingușirea tocmai în scopul de a spori lingușirea.

Dacă aș ști că la celălalt capăt al pămîntului se află un om care m-ar putea face să văd limpede adevărul, aș lăsa totul baltă și m-aș duce să învăț de la el.

Cu cît un om cheltuiește mai mult pentru Tora, cu atît mai mult cîștigă de la aceasta.

Cînd un om și-a dat seama că a făcut greșeli, trebuie să aleagă un mod de viață mai demn. Dacă într-o casă s-au introdus hoți, nu e suficient să se repare vechea broască, ci trebuie fixată una mai puternică.

toată pentru înțelegerea Talmudului și celorlalte cărți clasice ale mozaismului, Meir Leibus Malbim.

După el urmează figura interesantă a lui Antoine Levy, rabin al enoriei și cap religios al Comunității evreilor din București. Acesta a oficiat la templul coral din București și apoi la templul Beth Jacob din Iași, funcționînd și ca director la București al școlilor evreiești de ambele rituri.

O distinsă figură rabinică a fost dr. ul Meir Beck, care a fost totodată un mare dascăl, cultivînd, ca și Malbim, predica și în limba română. Erudit orientalist, autor de manuale didactice, publicist și orator, marele rabin Meir Beck a intrunit toate calitățile instituției rabinatului — cap spiritual, om de acțiune socială și culturală, publicist de talent.

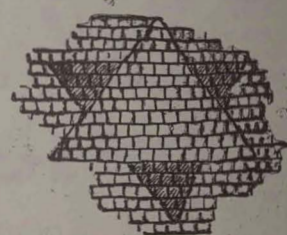
Continuînd tradiția rabinatului, pe linia marilor săi înaintași, va ilustra această înaltă instituție marele rabin Iacob Nemirover, animator timp de aproape jumătate de veac al culturii ebraice și iudaice, filolog și filozof, istoric, literat, publicist și orator.

Într-un moment de cotitură în viața colectivității evreiești din România, apare la conducerea ei, ca șef rabin al cultului mozaic, Eminența Sa d. dr. Moses Rosen.

Cultivînd cu strălucire predica, la fel ca marii rabini Malbim, Meir Beck, Nemirover, eminent animator al culturii ebraice și iudaice, ca și predecesorii săi iluștri, șeful cultului mozaic din România a adus în plus o excepțională capacitate de a răspunde complexelor sarcini cerute de calitatea dumisale de șef al cultului mozaic și de președinte al Federației Comunităților Evreiești (M) din Republica Socialistă România.

În tară și peste tot unde a apărut în străinătate, Eminența Sa d. dr. Moses Rosen a îmbinat cu mare demnitate, prestigiu și strălucire, prin viu grai, prin scris ca ziarist și publicist de mare clasă, și prin fapte, însușirile de prim ordin, spirituale, sociale și culturale ale instituției rabinatului, pe linia iluștrilor săi înaintași.

NUMĂRUL URMĂTOR AL
REVISTEI NOASTRE VA A-
PĂREA LA 1 SEPTEMBRIE
1968.

Elie Wiesel

Prințul orașului

Saint Exupéry este un maestru al implicației. Fiecareia — prințul său. Unul este alungat în infern, altul așezat pe un armăsar alb. Al treilea își ia zborul pe aripile legendei. Prințul meu, însă, nu a fost încoronat cu nici o diademă. Nici nu promitea marea cu sarea, nici nu pretindea imperii. Simboliza oare ceva? Nimeni nu a știut-o în afară de el. Se înconjură cu nori de foc? Nimeni nu i-a văzut.

Prințul meu nu se distingea nici prin bogăție, nici prin frumusețe, nici prin măreție. Era bătrîn și hainele îi erau zdrențuroase. Nici măcar nu avea vreun titlu de noblete.

Era unul din caliciu tîrgului. Ca toți ceilalți, dormea pe o bancă în sinagogă. În fiecare dimineață, cînd veneau la rugăciune, îl găseau așezat în ultima bancă, pierdut în vise, închis în el, ca și cum ar fi așteptat pe cineva care nu mai venea.

Tăcut din fire, îi plăcea să fie singur. Cerșea rar și nici atunci cu vorba. Stătea gînditor și aștepta. Fie că i se da sau nu, surîdea, murmura un cuvînt de mulțumire și trecea mai departe. Ceva în comportarea și în felul său de a fi stîrnea afecțiunea și nu milă. Și chiar mai mult decît dragoste — respect.

I se spunea Șmukler. Nimeni n-ar fi putut spune dacă acesta era prenumele sau numele său de familie. Poate nici nu-l chema așa, dar n-am îndrăznit niciodată să-l întreb. Știam toți că venea dintr-o altă lume. Venise printre noi îmbrăcat într-o uniformă de ofițer, în timpul primului război. Nimeni nu-și mai amintea dacă fusese ocupant sau prizonier. Părerile erau împărțite. El însuși nu se amesteca niciodată în discuție. Dacă ar fi făcut-o, poate n-ar fi fost crezut.

De ce se hotărî să rămînă în orașul nostru? De ce nu se întorcea la el acasă? Nimeni nu putea să răs-

pundă la aceste întrebări și nici el nu se ostenea s-o facă. Poate el însuși nu știa de ce. Misterul care-l înconjură ca o aureolă dăduse naștere la diferite povești și legende. Unii spuneau că fusese un mare industriaș berlinez, alții, artist celebru la Viena. Se spunea despre el că avusese o logodnică bogată și frumoasă la Budapesta. Unii îl bănuiau că a evadat din închisoare. Alții credeau că nu era evreu. De fapt nu știa nici un cuvînt idiș. Era oare dintr-o familie creștină celebră? De ce se convertise? Ce întrebare! Pentru că, evident, se îndrăgostise de o fată evreică. De ce venise în orașul nostru? Desigur, pentru că părintii se opuneau căsătoriei. Dar atunci, pentru ce venise în uniformă de ofițer? Parcă un ofițer nu se poate îndrăgosti, certa cu părinții, și începe apoi o existență nouă!

Cu toate că nimeni nu îndrăznește să dea glas acestui gînd, știam cu toții că într-o zi avea să se plictisească de noi și ne va părăsi. Simțeam neclar că, aproape de ultimul său ceas, se va înapoia acasă, să-și sfîrșească ciclul în locul unde s-a născut.

Se întimpla să dispară pentru cîteva zile, fără să știm unde. Poate fusese la familia sa. Sau stătuse într-o peșteră din munți, sau rătăcise în neștiri în păduri? De fiecare dată reapărea la sinagogă, fără să ne dea timp de îngrijorare.

Odată m-am apropiat de ei poftindu-l să petreacă cu noi seara de Pesah. Îmi mulțumi mișcat, dar pretinse că fusese deja invitat de o altă familie. Cît a ținut sărbătoarea nu s-a mai arătat la sinagogă. În zadar l-am căutat în toate sinagogile orașului.

Un gînd își făcuse loc în mintea mea: oare plecase să-și vadă familia care îl aștepta departe? Poate că ceea ce se spunea despre el nu era numai o poveste...

A doua zi după sărbătoare, îl văzui așezat la locul său în sinagogă. „Unde ai fost?” „E o taină” răspunse el, cu un surîs blind. Nu am îndrăznit să mai insist: băiat mic, mă simțeam emoționat și speriat lîngă el.

Adulții încercau în fața lui aceleași sentimente. Îi privea cu încurcătură pe cei care se apropiau de el. Unii îl dădeau de pomană și se departau numaidecît, ca și cum s-ar fi temut să rămînă prea mult timp lîngă el.

Cînd i-a fost atribuit epitetul „nebun”? Și de ce? Nu știu. Nimeni nu știa. Poate el însuși răspîndise acest zvon despre sine, ca să nu mai fie deranjat. În orice caz, pe vremea cînd l-am cunoscut, nu mai era socotit cu totul întreg la minte. Dar nu era ca ceilalți nebuni ai orașului, ca Moise cantorul, Leizer cel vesel. Niciodată Șmukler nu făcuse ceva ce ar fi putut fi socotit lipsit de logică. Nu era gălăgios, nu se agăta de nimeni, nu vorbea anapoda.

Mai mult decît atît. Se vedea că avusese parte de o educație aleasă. Știa multe. Cunoștea perfect germana. Un profesor de liceu afirma chiar că vorbea franceza la perfecție. Un altul povestea că era familiarizat cu literatura clasică și modernă. Totul arăta că ar fi urmat cursurile la universitate, ar fi trăit în îndestulare și chiar în belșug. Dar el nu spunea nimic. Dorea să fie pentru noi un om fără trecut.

De ce, atunci, fusese declarat nebun? Pur și simplu pentru că altfel era de neînțeles cum de continua să rămînă în orașul nostru. Dar eu vedeam în el, în mod vag, pe unul dintre cei treizeci și șase de drepți pe care se sprijină lumea. Sau un rabin care a luat de bună voie asupra-și calvarul exilului pentru a culege lumină și a stăpîni sufletele rătăcitoare. Poate, mai simplu, aparținea unei fa-

milii nobile și se pocăia? Poate cerul îi indicase orașul nostru ca loc de ispășire?

Dacă aș fi vorbit de astea prietenilor mei, ar fi rîs desigur, de el și de mine. Cum, Șmukler un drept? Șmukler, făcător de minuni? Șmukler — un prinț? Nu împărțeam nimănui gîndurile mele, dar ele nu mă părăseau. Începusem să cred că Șmukler simțise ceva. Nu căuta el să mă evite? Poate înțelesese că eu opuneam secretul meu misterului său. Poate se temea ca amîndouă să nu se pătrundă și să se unească. Discutînd cu colegii mei de la heider aș fi reușit, poate, să-i conving că era un drept necunoscut, sau un penitent. Eram copii și exaltarea religioasă găsea teren fertil în imaginația noastră. Că ar fi corborît dintr-o familie ilustră — chiar un prinț — această presupunere nu găsea crezare la prietenii mei cei mai apropiați.

Eram sigur că într-o zi se va întimpla ceva, că prințul va părăsi orașul nostru și se va reîntoarce la castelul său. Vom ști atunci cu toții adevărul. Ne va părea rău că nu l-am înțeles înainte, dar va fi prea tîrziu. Prințul nu va mai reveni niciodată în bietul nostru tîrg.

Într-adevăr, se întimpla ceva. De Pesah în 1944, solii nenorocirii intrară în orașul nostru. Sinagogle fură închise, pustiite. Eram îngrijorat pentru Șmukler. Unde avea să doarmă? Căutai în zadar să aflui dacă găsisese adăpost într-o casă. Disparuse. Căutai să dau de urma sa întrebînd pe ceilalți „nebuni”. Îl văzuseră pe undeva? Nu. Nimeni nu-și mai vedea capul. Lumea avea acum alte griji decît să se ocupe de Șmukler.

Aveam să dau de el peste cîteva săptămîni. Primul convoi părăsea ghetoul, iar el se găsea în coloană. Îl văzui de departe. Spre deosebire de ceilalți, părea calm și liniștit. Nu-mi amintesc dacă ținea ceva în mînă. Mi se pare că nu. Dar îmi aduc aminte că-i ajuta pe vecinii copleșiți de greutatea bagajelor pe care le cărau cu ei. Am păstrat amintirea surîsului său, care nu-i părăsise chipul. Îmi părea bine că ochii îi erau mai vii ca oricînd.

Părea că-și dă seama încotro e dus. Știa că e dus acasă. Ceilalți martiri îl așteptau acolo, în sălile palatului.

Știa că va galopa pe un armăsar negru, ce se va înălța la cer prin nori de foc. El nu va mai reveni niciodată în tîrgul meu.

Victor Babeș și cazul de la Tisza Eszlar

Prin bunăvoința domnului Eugen Hay din Arad am intrat în posesia unei lucrări importante, în trei volume, scrise în limba maghiară, sub titlul „Procesul cel mare care ține de o mie de ani și totuși n-are sfîrșit”.

Autorul lucrării este Eötvös Karoly, fost ministru de justiție, apărătorul principal în faimosul proces de omor ritual din 1882, cunoscut sub numele de „Procesul de la Tisza Eszlar”, o mică localitate din Ungaria. Un rol hotărîtor în demascarea acestei înscenări a avut marele savant român Victor Babeș.

Este pentru noi o satisfacție morală de a pune în lumină o latură puțin cunoscută a personalității marelui savant român. Cu demnitate și curaj, într-un spirit de înaltă probitate profesională și umană, Victor Babeș a dovedit prin expertiza științifică făcută că acuzația de omor ritual adusă evreilor din Tisza Eszlar a fost o provocare rasistă și șovină lipsită de orice temei.

Afacerea de la Tisza Eszlar a izbucnit în 1882.

Datorăm savantului român Victor Babeș dejucarea conspirației ceruti-

lor rasiste și antisemite maghiare din 1882. Punîndu-și în joc marea sa autoritate științifică și înfruntînd cercurile reacționare, el a spulberat conspirația urii șovine și a întinericului superstițiilor medievale. Interesant e și amănuntul că la desbaterea finală a procesului de la Tisza Eszlar a jucat un rol încă un român, judecătorul votant Russu Gustav.

Înainte de a trece la relatarea faimosului proces, socotim necesar să arătăm pe scurt personalitatea doctorului Victor Babeș.

Fiu de țaran din Banat, s-a născut la 24 iulie 1854 la Viena, fiind unul din cei nouă fii ai lui Vichente Babeș, notar la cancelaria imperială din Viena.

După studii medicale strălucite, Victor Babeș a fost numit asistent de anatomie patologică la Budapesta. El s-a făcut repede apreciat pentru comunicările și lucrările sale științifice.

În 1886, la 32 de ani, a fost solicitat să vină în țară. Era atunci profesor adjunct de histologie patologică. La București i se oferî două catedre de profesor de patologie și direcția

unui institut de aplicare practică în aceste specialități.

Numit patolog șef al capitalei, el creează institutul care-i poartă numele.

Victor Babeș a fost pionier al medicinei științifice și al seroterapiei în România.

Dar să revenim la procesul de la Tisza Eszlar.

Dezlănțuirea oarbă a obscurantismului care a turburat Ungaria în 1882 îl pune pe Victor Babeș în fruntea acelor care au contribuit la spulberarea acuzațiilor mostruoase, la triumful adevărului.

În ce a constatat acest caz?

La 1 aprilie 1882 a dispărut o fetiță, Estera Salyon, slujitoare la niște chibaburi din comună. Coincidența a făcut ca în aceeași zi comunitatea evreiască din Tisza Eszlar să organizeze un concurs de hahami, ceea ce a prilejuit o ceremonie religioasă în sinagogă.

După cîteva zile de la dispariția fetei, șovinistii au răspîndit zvonul că fata a fost răpită și sacrificată de evrei, pentru a-i lua sînge în scopuri

rituale. Cercurile rasiste, speculînd cazul, dezlănțuiră o violentă campanie de presă, urmată de provocări, brutalități și arestări.

După trei luni se pescui un cadavru de sex feminin, îmbrăcat în hainele fetei. Corpul ei nu purta nici o urmă de violență. Cadavru fiind alterat, mama fetei nu-l recunoscu. Medicul însărcinat cu autopsia ajunse la concluzia că era vorba de un cadavru recent al unei femei adulte, răpusă de tuberculoză. Cu toate acestea, judecătorul de instrucție, fanatic și de rea credință, conchise că e vorba de „mistificare pusă la cale de evrei”, care, pentru a induce justiția în eroare, ar fi îmbrăcat cadavru unei femei decedate recent în hainele fetei. Această concluzie fantezistă a fost urmată de un alt val de teroare, violență și arestări. Avocatul apărării, deși creștin, era terorizat, huiduit și bătut. Plîngerile sale către corpul de avocați au rămas fără ecou, guvernul reacționar și șovin nu intervenea. Scandalul luase proporții mondiale.

Atunci intervine marele avocat Eötvös Karoly, care indignat de această carență și lășitate, își asumă rolul de apărător în proces.

(Continuare în pag. 6-a)

STEUA FĂRĂ NUME...

Victor Babeș și cazul
de la Tisza Eszlar

(Urmare din pag. 11-a)

Primăvara anului 1944. Lumea teatrului bucureștean e în fierbere. Toți — artiști, regizori, cronicari, se întreabă cine este, cine poate fi, autorul debutant care a stîrmit vilvă încă înainte ca actorii să-i fi rostit prima replică? Cine este, cine poate fi misteriosul Victor Mincu? Pe lângă oamenii de teatru, de Victor Mincu se interesează... poliția. Un furt — poate. Autorul (despre care din ce în ce mai mulți sînt convingeți că nu e cel indicat de afișe) a furat pur și simplu piesa unui confrate de-al său. Dar să fim serioși. E fascism. E război. E teroare. Nu! Poliția nu poate, n-are timp, nu e plătită să se ocupe de un simplu furt literar. Atunci? Poliția are motivele ei să se zbată. Mai sînt cîteva zile pînă la premieră și anumiți gazetari își sporesc insinuările. Să fie autorul chiar atît de necunoscut? Să fie piesa chiar atît de originală? Chiar atît de românească?

E război. E camuflaj. Și iată, deodată, „Steua fără nume” (comisarii de poliție își pierd echilibrul: o stea în plin întuneric și încă fără nume pe deasupra...) așadar „Steua fără nume” a început să strălucească.

Ce n-ar fi dat atunci poliția să știe ceea ce știm noi astăzi, ceea ce avea să fie cunoscut la eliberare, șase luni după premieră... Autorul „Steiei fără nume” — Mihail Sebastian era nevoit să se ascundă. Legi inumane îl împiedicau să apară în public cu adevăratul său nume. Era o amărăciune care se adăuga la toate celelalte. Pentru că lirismul delicat și umorul de calitate al „Steiei” au rădăcini în dramele și amărăciunile timpului. O povestește, încercînd să explice geneza piesei, însuși autorul: „Există la începutul piesei, în primul act, la ridicarea cortinei, două cuvinte — primele două... Scena e goală și de afară, din culise, se aude o voce somnoroasă strigînd: „Ferește linia!” Lucrasem în iarna 1943... într-un detașament de zăpădă, pe o linie de triaj nu departe de halta Grivița. De la 6 dimineața la 6 seara, cîne lăpăși și tirîndoașe curădam zăpada și spîrgeam gheața. Uneori se auzea gîierînd un tren de marfă și pe urmă strigătul cantonierului care agita felinarul din depărtare: Ferește linia!...”

STEUA FĂRĂ NUME

Comedia în 3 acte de VICTOR MINCU

DISTRIBUȚIA

(în ordinea intrării în scenă)

Seful	MARCEL ANGELESCU
Tranzit	M. CORBU
Profesorul	RADU BELIGAN
Ischian	GE. IORDANESCU
Dumbrăveanu Cucu	NORA PĂCIENȚI
Elvira	NONITA CUSI
Păcuru	N. TOMAZOGLU
Coordonator	L. RASMAZAN
Veronica	MARIA MOTOR
Udrea	VASILE BRZEZANU
Grig.	MIRCEA ȘEPTILICI

Direcția de scenă:	Stefan Anesti	Decoruri:
SOARE Z. SOARE	Ing. G. BUCAN	MIRCEA ȘEPTILICI

Programul spectacolului din 1944

Strigătul era repetat ca un ecou de la o echipă la echipă: Ferește linia! Ferește linia! Ne dădeam la o parte și ne uitam cu oarecare mirare la vagoanele care treceau și apoi, în urma lor, lăpăși și tirîndoașe continuau lucrul... Într-o dimineață am fost duși pînă la halta Grivița ca să mîturăm peronoale. Într-un anumit fel mi-a făcut plăcere. Pășeam după aproape trei ani într-o gară: zgomet, fum de locomotive, forfotă de călători. Mirosea a plecare. Cred că acolo, în acel detașament de zăpădă — între alte gînduri întunecate, am întrezărit și prima imagine a gării de provincie, în care avea să coboare mai tirziu, în piesă, necunoscuta eroină... Nu știu dacă vreunul din foștii mei camarazi de detașament a văzut „Steua fără nume”, dar dacă a văzut-o, atunci poate că strigătul din culise cu care începe comedia „Ferește linia!”, „Ferește linia!” i-a făcut să se gîndească o clipă la zilele noastre din iarna 1943.

Așadar, ideea se născuse. Dar obsedant, acel „Ferește linia!” se transmitea noi și tuții: autorul trebuie să „ferească linia”, el nu însoțea piesa în drumul pe care, odată scrisă, aceasta trebuia să pornească... Mihail Sebastian a citit scenariul „Steiei” vecinilor, prietenilor săi Nora Păcienciu și Mircea Șeptilici. Cel dintîi cuvînt al lor a fost: „Serio!”

Sfidînd toate ordonanțele, toate interdicțiile, ei hotărîseră încă din prima seară să monteze piesa lui Mihail Sebastian pe scena teatrului „Alhambra”.

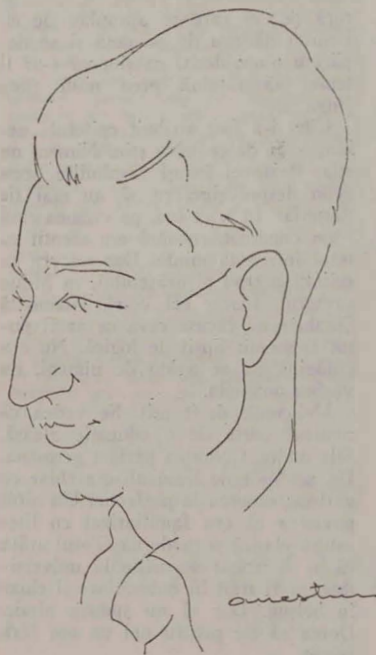
În decembrie 1943 — după renunțări, amînări, reveniri, piesa a fost gata. Era momentul în care cineva trebuia s-o depună

la teatru. Dar cine? Cine avea să-și asume, în iarna înnegurată a lui 1943, lansarea stelei pe care legi de pe pămînt o sileau să-și ascundă numele?

Primul om solicitat (după o îndelungă chibzuială dictată de nevoile conspirativității) a fost Soare Z. Soare, directorul de scenă al Alhambrei. Răspunsul a fost scurt: „Primesc”.

Bătălia pentru „Steua fără nume” începuse. Cum avea să se termine?

Soare Z. Soare nu putea prezenta piesa sub numele său. Trebuia un nume care să nu angajeze pe nimeni. Un necunoscut care să-și asume riscul de a deveni cunoscut. „Într-un mic birou de copiat acte din spu-

Mihail Sebastian
desen de Anestiu

tele Poștei — își amintește Mihail Sebastian — s-a născut un personaj fictiv, care avea să ne facă două luni mai tirziu. Cele mai mari complicații. Căutam împreună cu Mircea Șeptilici un nume pentru autorul necunoscut al piesei... Am încercat cîteva nume. cîteva programe, pînă cînd, (nu mai sînt minte cum, nu mai tîm minte dacă la propunerea lui Mircea sau a mea) ne-am oprit la „Victor Mincu”.

Așadar, autorul piesei avea un nume. Dar un nume presupune pe cineva care să-l poarte. Repetițiile se desfășurau cu febrilitate. Numele autorului era pe toate buzele. Dar el refuza cu încăpățînare să se prezinte, să se facă cunoscut.

Îți aduci aminte, Radu Beligan, cu cîtă rivnă l-ai căutat atunci, printre zăpezile lui 1944, pe Victor Mincu, ale cărui replici de vis învîtați să le rostești pentru premieră? „Nici o stea nu se abate din drumul ei...”

Auzind că Victor Mincu ar fi din Galați, Radu Beligan a așteptat cu nerăbdare un turneu al „Alhambrei” în acest oraș. Dar Victor Mincu s-a dovedit un ingrat: n-a venit la gară, n-a venit la hotel, n-a venit nici măcar la teatru. Radu Beligan a răscolit orașul. A căutat la evidența populației, în cercurile intelectuale, prin cafenele. Într-o zi un chelner i-a spus: „Domnul Mincu? Da, îl cunoaștem. Vine pe aici. E un domn în vîrstă, bine îmbrăcat. Poate că dacă mai așteptați sosește și dumnealui”. Dar „dumnealui” n-a sosit. A trebuit ca toți cei dornici a-l cunoaște să-l aștepte din iarna plină de ceturți a anului 1944 pînă în toamna cea limpede și plină de roade a aceluiași an...

Nu mai că, între timp, lipsa lui Victor Mincu a început să intrige. Întrebările se strîngeau în jurul lui Soare Z. Soare. În ziare au început să apară notițe și articole insinuante.

Un ziar de dimineață, dornic de senzație, amenința de pe o zi pe alta că va publica adevărata identitate a autorului. Și o publică: „Nu e un debutant. Nu-l cheamă

Victor Mincu, noi îl cunoaștem foarte bine și informația noastră nu suferă dezmintire. Este... Mihail Sadoveanu”.

Să fie vorba de o glumă? Dar inițialele lui Mihail Sadoveanu sînt tocmai M. S. Dacă autorul a folosit tocmai aceste inițiale ca să arate că știe...?

Era timpul ca Victor Mincu să iasă în lume. Trebuia ca Victor Mincu să apară în carne și oase. De altfel, acest lucru era cerut și de poliție, care prin intermediul Direcției Teatrelor a somat „Alhambra”: Autorul „Steiei fără nume” să se prezinte fără întîrziere, „în carne și oase”, împreună cu actele sale de origină etnică. Altfel, repetițiile urmează să fie întrerupte și premiera suspendată.

Mai erau cinci zile pînă la premieră. Ce se putea face în 120 de ore? Nimic. Sau totul!

Din pricina unor împrejurări ivite pe neașteptate, Soare Z. Soare nu se putea prezenta drept Victor Mincu. Nimeni nu l-ar fi crezut. Numele trebuia să-și găsească un alt om. Cineva care să spună la rîndu-i, fără sovărire: „Primesc!”

El a fost găsit în persoana avocatului Ștefan Enescu, fost coleg de școală și de barou cu Mihail Sebastian. Răspunsul lui la propunerea care i s-a făcut n-a dezamăgit. „Ur trece mulți ani — scria după aceea Mihail Sebastian — dar gestul acestui om va rămîne pentru mine viu. Piese de teatru — bune și rele — sînt multe. Oamenii, însă, sînt puțini”.

Așadar, numele avea acum un om. Premiera a putut avea loc. Victor Mincu — alias Ștefan Enescu — nu s-a mîrginit numai să ia piesa asupra sa, dar a și... scris-o. El a copiat „Steua fără nume” cuvînt cu cuvînt (inclusiv corecturile și ștersăturile), pentru ca și caligrafia să fie o dovadă... Originalul a fost ars. Un sacrificiu necesar pentru ca literatura să se îmbogățească cu o flacăra...

În seara premierei (1 martie 1944), Mihail Sebastian n-a fost la teatru. În schimb au fost prezente amenințările, presiunile, santajul. Trupa a fost incunoscîntată deschis de către „binevoitorii” că spectacolul nu va trăi decît cîteva zile. Era limpede: atotputernicia camuflajului se temeau de strălucirea unei stele. Peste două zile apărea într-un ziar, sub formă de „joc”, o carte de vizită anagramată: Cine este autorul „Steiei fără nume”? Deslegarea: Mihail Sebastian. Peste o săptămînă „Universul” întreabă deschis: e „Steua fără nume” chiar atît de românească? Și tragea „alarmă”: „Nu cumva se aduce o jignire literaturii noastre dramatice?”

Dar manevra a fost deșădușă. În dimineața următoare, ziarul a fost nevoit să publice o scrisoare de răspuns: „Piesa nu ascunde nici un text străin, nici vreo persoană. Nu „camuflază” pe nimeni... Victor Mincu a existat și există. El este subsemnatul”. Semnat: Ștefan Enescu!

Avocatul apăra cu propriul său nume dreptul la viață al „Steiei fără nume”...

Dar cine este Ștefan Enescu? Oricine trece prin fața Ateneului Român îl poate vedea azi, urcînd în fiecare dimineață cele cîteva trepte care duc spre administrația Filarmonicii de Stat „George Enescu”.

Cu modestia și probitatea care îl caracterizează, Ștefan Enescu intră aici pentru a se apleca cu atenție asupra activității sale de fiecare zi. O stea, purtînd un nume călăuzește această activitate...

EPILOG DUPĂ 25 DE ANI

Cîndva, Mihail Sebastian a pornit de la o realitate spre a scrie o piesă. Cîstînd parcă memoria acestui fapt, la un sfert de secol distanță, Al. Mirodan a pornit de la o piesă, spre a descrie o realitate. Așa s-a născut piesa „Camuflaj”, pe care a pus-o nu de mult în scenă Teatrul de Stat din Arad. E prezentat astfel în lumina reflectoarelor de azi un caz pe care întunericul de acum 25 de ani l-a obligat la o camuflare tre-cătoare. În piesa lui Al. Mirodan, numele personajelor sînt, firește, schimbate. Despre un singur personaj se vorbește rostindu-se adevărul său nume: Mihail Sebastian. El nu apare pe scenă — așa cum n-a apărut în seara premierei. E soarta stelei care era pe cînd nu se vedea, iar azi o vedem și nu...

Vă mai aduceți aminte ce spunea Mihail Sebastian: „...piese — bune și rele — sînt destule; oameni sînt puțini”. Aducînd pe scenă povestea „Steiei fără nume”, Al. Mirodan a scris „Camuflaj”, o piesă din cele care nu vor fi niciodată destule. O piesă despre oameni puțini, care au apărut „Steua” în numele celor mulți...

E. IEȘANU

Examinînd dosarul, găsi că pentru a se lumina această afacere obscură trebuia să se facă o nouă autopsie de către specialiști cu renume. El apela la o somitate, prof. Kovacs Ioszei, ca să participe la o contra-expertiză după exhumarea victimii.

Prof. Kovacs Ioszei a răspuns că nu e în măsură să facă contra-expertiză, dar că va recomanda un specialist în materie. Acesta era doctorul Victor Babeș.

În lucrarea, sa Eötvös descrie astfel primul său contact cu dr-ul Victor Babeș, pe atunci tînr docent.

„M-am mirat cînd (prof. Kovacs) mi l-a prezentat a doua zi. Acesta să fie omul pe care Kovacs Ioszei îl chema în ajutor și care avea să mă lămurească și pe mine? În nici un fel nu vedeam exteriorizîndu-se marea lui știință (...) Dar în curînd am înțeles că, în ciuda tinereții sale, este un adevărat savant. După cîte îmi amintesc, pe atunci era adjunctul lui Scheutbauer Gustav, vestitul profesor de anatomie patologică.”

L-am întrebat cîte cadavre a avut la autopsiat de cînd se ocupă de această știință?

„302, a fost răspunsul care m-a surprins, dar m-a și liniștit.”

Pe baza afirmațiilor și argumentelor peremptorii ale lui Victor Babeș, prof. Kovacs a cerut exhumarea cadavrului. Dar numele lui Babeș nu a fost pronunțat. Faptul că era atît de tînr și pe deasupra de altă naționalitate nu-i dădea destulă autoritate în fața justiției reacționare de atunci. Rolul esențial l-a avut însă Victor Babeș.

Dar, după cum scriu biograful acestuia — experiența vastă și spiritul de pătrundere al lui Babeș au îngăduit „străinului” să stabilească precis data de la care cadavrul se afla în apă, precum și alte amănunte care au făcut neîndoioasă adevărata lui identitate.

Astfel, datorită concluziei expertizei, însuși procurorul a fost nevoit să recunoască lipsa de temei a acuzării. cazul de la Tisza Eszlar fiind pînă la urmă clasați, iar acuzații achitați.

Simon Schaar

În ziua de 23 iulie a.c., împlinindu-se 30 de zile (șeloșim) de la înțetarea din viață a lui Simon Schaar, la templul coral a fost oficiat un serviciu religios în memoria sa.

Simon Schaar a făcut parte din comitetul de conducere al templului coral și a fost consilier al Comunității evreilor (M) din București. S-a consacrat cu trup și suflet acestor instituții, fără a preocupă nici timp, nici eforturi. Deși greu bolnav, a continuat să muncească aproape pînă în ultima clipă pe tărîm obștesc. Rivna, priceperea, ca și marea sa modestie i-au atras considerația și stima tuturor.

A fost înmormîntat la cimitirul Filantropia, fiind condus pe ultimul său drum de conducătorii F.C.E. și ai Comunității evreilor (M) din București, de președinți de temple și sinagogi, de numeroși prieteni.

Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit un impresionant elogiu al dispărutului. Președintele Comunității evreilor (M) din București, d. Daniel Segal, și d. Rubinstein din partea conducerii templului coral, au evocat cu emoție pe acela care a fost Simon Schaar.

FILE DIN ISTORIA COMUNITĂȚII DIN FĂLTICENI

Hrisovul domnesc al lui Constantin Moruzan Voievod din 18 august 1780 este primul act oficial care atestă întemeierea târgului Fălticeni. Din hrisov se desprinde că în acest loc „încă din anul trecut ce-au început a se aduna oameni pe moșia d-sale Stolnicului Ioniță Basoț”.

Hrisovul din 1780 îi dă dreptul lui Ioniță Basoț să înființeze târg pe partea din moșia sa Söldănești, care se întindea pînă la regiunea unde astăzi este o porțiune din Fălticeni. Forma aceasta de întărire a fost dată și altor târguri.

Între primii târgovenți „creștini, armeni și iudovi” și Ioniță Basoț a intervenit la 1 iulie 1780 (decî înaintea hrisovului domnesc) o scrisoare de tocmală și așezare „scăldată de dumnealui stolnicul Ioniță Basoț stăpînul moșiei, și au încredințat și cu alte scăldături de boieri împrejurări de acolo. Grigoraș Iancu, Ștefăniță Basoț Sulger, Alex. Davidel marturi, prin care scrisoarea areala numitului boier, că s-au așezat cu târgovenții ce s-au adunat acolo pe moșie, că atât ei cît și alții ce se vor mai strînge, oricît de mulți, să fie volnici a-și face case, dușene, crășme, velniti și orice...”

Scrișoarea de tocmală stabilește „bezmenul locului ce urmează să fie plătit de fiecare lăcuvitor”, după felul profesiunii, după locul în care și-o exercită; apoi diferite bezmări pe case, vite etc. Se stabilesc numărul stînjienilor în lungime și lățime cît ura sa ocupe fiecare casă sau dușiană, precum și lungimea „unui loc în afară, ca să li se deie iudovilor pentru morminte” precum și învoirea ca „să țină o casă pentru închinăciune”.

Artur Gorovei, în a sa monografie asupra târgului Fălticeni, menționează: „întemeierea unui târg temeinic, pe locul unde este astăzi târgul Fălticeni, se datorește faptului că după răpirea Bucovinei, partea din județul Sucevei, rămasă în stăpînirea Moldovei nu avea capitală, care trebuia inventată și împrejurări că după luarea Bucovinei, mulți evrei de acolo și în special din orașul Suceava nu au voit sau nu au putut să rămînă sub stăpînirea austriacă”. La rîndul său Nicolae Iorga remarcă că „importanța târgului se datorește faptului anexării austriei din 1777; care necesită la Fălticeni, Burdujeni, Herța o nouă linie comercială moldovenească pe care dintre evrei se așezară mai mulți profesioniști”.

Așa dar, după evenimentele din anul 1777, o parte din evreii din Suceava au părăsit orașul și au venit în satul Fălticeni, unde au petrecut o iarnă și primăvara, construindu-și dușeni.

Din mărturia unor evrei, datată din 9 septembrie 1813, se desprinde clar acest lucru „și noi mergînd am găsit Fălticeni-moșia Moldovei — care sînd atunci toamnă, în-t-aceia iarnă am iernat cîțiva în satul Fălticeni și vîind primăvara, sîndcă seosesem lemn iarnă, pentru să facem dușienii și case, am ieșit la capul moșiei Moldovei, unde vîind amîndoi stăpînii moșilor: Veniamin Arhimandrit al Moldovei și dumnealui cuconul Ioniță Basoț stăpînul moșiei Söldănești...”

Ioniță Basoț, ca orice boier privilegiat, și-a dat seama de foloasele ce le-ar putea trage dacă s-ar înființa un târg pe moșia lui. Drept care a pornit „să descalice” pe moșia sa un târg și a făcut o înștiințare către toți târgovenții, negustorii și mesetșugarii, care s-ar aduna pe locul acesta ca să-și facă crășme sau dușienii.

Acastă înștiințare se adresa locuitorilor Sucevei, pentru a-i determina să-și părăsească locuințele, venind aici.

Și dascălul Vasile de la biserica din Fălticeni vechi face o mențiune în cazania de la biserica lui „că, în 1779 vîstiericul lanacachi Kant a tras brazdă în felină, probabil pentru a determina hotarul dintre moșia lui și moșia vecinilor Söldănești și a fixa locul caselor pe care aveau să le construiască în primăvara viitoare evreii imigranți din Suceava, cu gînd de a întemeia târg”.

Așa dar, inițiativa pentru întemeierea târgului Fălticeni a avut-o banul Basoț, căminarul Ciurea și vîstiericul Kant.

Din cuprinsul altor izvoare se pot trage concluzii suplimentare asupra prezenței mai vechi a primilor evrei în așezarea Fălticeni.

În condica vîstieriei nr. 23 pe anul 1824 sînt trecuți ca birnici în acest târg „frații Bercu, Smil și Israel Focșăneanu, de nație iudovi”. Cercetările care sînt menționate în condică au dovedit că tatăl lor, Avram, a

venit în Fălticeni cu 50 de ani în urmă, adică prin anul 1774, sau chiar mai înainte, ceea ce înseamnă că în această mică așezare, care deși nu avea înființarea de târg, trebuie totuși să fi fost un mic grup de evrei așezați anterior.

Ca urmare a rînduierilor stabilite de hrisov, care considera interesele ambelor părți și legaliza starea de fapt înființînd drepturile și obligațiile reciproce, a început să se înființeze în Fălticeni o viață comercială locală. La început comerțul a fost restrîns și se rezuma la articole de strictă necesitate alimentară, pitării, scaune de misernițe și în special activitate de hanuri.

În plus, călătorii care veneau din Bucovina aveau nevoie de un loc de popas după ce străbăteau un drum lung. Posta care pleca din Suceava se încheia în satul Fălticeni. Aici se cerea o așezare comercială mai variată: hanuri, crășme, case de locuit pentru populația translușă din Bucovina și în special pentru evrei.

Întemeierea târgului a adus moșierului Basoț venituri însemnate, fiindcă oricine zidea o casă trebuia să-i plătească o dare anumită, fixată prin învoială, deosebit de alte privilegii care și le rezerva proprietarul.

Prima grijă a noilor coloniști a fost să apuce un loc mai avantajos pentru exercitarea profesiei. Se fac schimburi de case, dușienii și vaduri, după interes. Un zapis din 4 iulie 1781 menționează un schimb de case în târgul Șomuzului (o altă denumire vremelnică a Fălticeniilor) între Sandul Cojocar și Moisiș Ișidov, prin care se dă „două case sub acoperîmînt și el mi-a dat o dușiană a lui”. Semnează și un martor, Smil Ișidov.

La 5 noiembrie 1792, același Vasile Dascăl scrie actual prin care Meier Casapul vinde banului Basoț un scaun de miserniță. Iancu Ișidovul de la Petie dă un zapis la 20 aprilie 1800 lui Ștefăniță Basoț-Ban, prin care se îndatorează să-i plătească bezmă în plus pentru o bucată de loc ce a primit și și-a lărgit locul de casă.

În iulie 1795 se remarcă existența breslei iudovilor din târgul Șomuzului și desigur cu vechilimea ei, care va fiînța mult timp și le va apăra interesele în multe împrejurări.

Condica liuzilor din 1803 înregistrează 29 nume de evrei de prin satele ocolului Șomuz, al cărui bir pentru acel an a fost de 460 lei.

Dezvoltarea economică și comercială a târgului a necesitat măsuri cu caracter organizatoric, în special de lărgire a schimbului. Basoț stăruie și obține de la Scarlat Calimachi un hrisov, la 10 septembrie 1814, pentru înființarea de iarmaroace.

Foloasele acestora au fost evidente. Proprietarii târgului a tras venituri materiale prin taxele ce le-a încasat „din alșverșurii” acestora, iar bezmăriile târgovenți prin închirierea localurilor la cei veniți, care puteau să-și expună și să țină marfa.

Prin numitul hrisov ca și cel din 29 martie 1826 se stabilesc și condițiile de participare la zilele obișnuite de târg a acestor negustori străini. Astfel se permanentizează activitatea comercială a târgului.

Între anii 1804—1807 au loc certuri și revendicări între proprietarii moșilor Söldănești, Timpești și Fălticeni, pentru stăpînirea târgului. Fiecare dintre ei încearcă să mărească veniturile în mod abuziv. Logofătul Balș încearcă să schimbe învoiala cu târgovenții din 1780, ca să mărească bezmenul, lucru care este respins de Cartea de judecată domnească din 31 august 1810. Se judecă Basoț cu căminarul Ciurea ca să-l împiedice de a încasa veniturile târgului. Basoț se judecă și cu târgovenții. Le îngrădește mereu drepturile și caută să stoarcă cît mai multe venituri. Basoț nu acceptă zidirea de noi bînale. Tîrgovenții refuză plata dărilor. Noul domnitor, Ion Sandu Sturza, dărimă hrisovul lui Calimah și hotărăște, la 23 februarie 1823, ca târgovenții să plătească după vechile învoieli cu basoteștii din 1780.

Apelațiile la domnie nu mai contenesc. În decembrie 1824 Basoț face două plîngerii împotriva lui Ciurea și a târgovenților. Che-mați la judecata Divanului, târgovenții împunternesc pe patru dintre ei să-i reprezinte printr-o vechilime în evreiește, cu tălmăcire întărită de isprăvnicia ținutului.

Întrucît în acea vreme judecățile nu recunoșteau autoritatea lucrului judecat, domnitorul își reneacă propria hotărîre și la 22 februarie 1827 întărește anafora diva-

nului din 1825, stabilind că alcătuirea din 1780 să rămînă „ca niște hîrtii lepădate”.

Oricît de aspră a fost această hotărîre, care desființează multe drepturi ale târgovenților, este totuși foarte importantă pentru că ea constituie o mărturie scrisă a puterii creșterii a comunității. Crește numărul caselor de închinăciune la patru „și fără nici o învoială cu stăpînul moșiei, au mai făcut trei havre, încă zidite din piatră”, a mai crescut numărul dușienilor, s-au înmulțit pităriile, mungeriile, căsăpile, creșterea vitelor devine o ocupație importantă.

Apar și meseriile.

Seria judecăților continuă și se lungesc pînă în 1834, toate în defavoarea târgovenților, anulîndu-li-se drepturile cîștigate și silîndu-i să plătească dobinzi la veniturile trecute.

Dar, între timp, tratatul de la Adrianopol cu clauza esențială „libertatea comerțului în principate” va sparge îngrădirile de ordin economic, va determina pe Cantacuzino să găsească calea la o tranzacție și totul se va rezolva printr-o „zdelcă”.

La cele de mai sus s-a adăugat un nou element, suprimarea vămilor interne între comune pentru produsele autohtone. Aceasta a făcut posibilă o circulație mai intensă a produselor agricole, o ridicare a consumului și a producției în general.

Prin această zdelcă, la 31 mai 1835 soții Cantacuzino vînd veniturile târgului, precum și toate „drepturile proprietății vechililor târgovenților din Fălticeni creștini, iudovi și de alte religii aflători cu locuința în acest târg” cu zece mii galbeni numărați și 400 galbeni plătiți pe fiecare an.

Răscumpărarea finală va avea loc de-abia în 1845 și va fi întărit de divanul de apelație la 18 august 1845, în care se menționează „totodată fac știut prin acest zapis de vechică vînzare ce dau obștei aceluși târg Fălticeni cu toate dreptățile și drepturile proprietății noastre, de le-am trecut de vechi vînzare către dînsa, pe care-l va stăpîni obștea aceluși târg pacinic, din neam în neam, de astăzi și în veci”.

În aceste prime decenii, populația evreiască crește și catafragiile vremii arată: în 1820, 319 suflete; în 1831, 235 de negustorii hrisovuliți și 35 de văduve.

În lucrarea principelui Nicolaie Șutu „Notions Statistiques sur la Moldavie” apărute în 1849, sînt menționați pentru județul Suceava 670 de evrei, în afară de 275 imigranți privilegiați, din care desigur cea mai mare parte evrei. Cei mai mulți locuiau în capitala județului, târgul Fălticeni.

În lucrările statistice ale Moldovei din 1859—60 acest târg figurează cu un număr de 5716 suflete evreiești, iar statistica populației pe anul 1889—90 indică 5110 suflete.

În 1899 populația evreiască a județului Suceava a fost de 10 102 suflete, din care cea mai mare locuia în Fălticeni. Recensămîntul din 1930 numără 4 046 evrei.

Încă din secolul al XVIII-lea negustorii din Fălticeni erau în strînsă legătură de afaceri cu comercianți de peste hotare. Așa s-a păstrat o scrisoare din Lemberg din 28 noiembrie 1818 către Berl Abraham Focșaner din „Foltischan in der Moldau” prin care se comunică familiei acestuia că Focșăneanu se ducea la Leipzig după mărfuri. De altfel, Lembergul a fost principalul oraș cu care aveau legături acești negustori. De aici se aduceau pinzeturi, stofe, saluri, vase de bucatărie, zahăr etc. Saluri se mai aduceau și din Bielitz. Viena trimitea mărfuri cu gust rafinat, țesături cu fire de aur, cordoane de aur, oase de balenă; Karlsbad-ul trimitea mărfuri de țîmplărie și cutii cu sare, Breslau trimitea și el produsele sale.

Așa cum am spus, efectele pozitive ale tratatului de la Adrianopol s-au resimțit și în dezvoltarea comerțului acestui oraș. Dezvoltarea legăturilor comerciale ale orașului sînt semnalate și în actul de înțelegere din 4 mai 1837 de către breasla Fălticeniilor. Zona de relații s-a lărgit simțitor „din mărfuri de Lipsca, sau de Uiena, sau din țara leșească... sau din Brașov... de peste granița

nemțească... de peste Prut de la Rosia... sau din țara turcească...”

Se importă în cantități apreciabile postav de Freiberg, fesuri, sticlă, cizme, iuft, căldări de aramă, fier nelucrat, aramă nelucrată, pînă de fierăstraie, smalt, hîrlete de fier, spîțerii.

Se exportă în special pielicele de miel și jderi, păcură, pește sărat, stafide. Comerțul cu băcălie era foarte întins.

Exportul de piei de miel și jderi a fost foarte întins, în acest domeniu firma Alter David cîștigîndu-și renume. Ea a dăinuit peste 6 decenii și a participat și expus în 1889 produse prelucrate din piei și derivate la expoziția universală de la Paris. Tot la această expoziție participă și David Halpern cu diferite produse de săpunuri și articole de igienă.

Numărul meseriașilor de toate categoriile crește. Se înmulțesc cizmarii, croitorii, zidarii, cojocarii etc. Fiecare își exercită profesia și meseria în binăua sa destul de rudimentară și pe alocuri insalubră. Așa îi vede în 1852 W. de Kotzebue, cînd s-a abătut pe la Fălticeni.

Comunitatea evreiască din Fălticeni a fost păstorită de o pleiadă de rabini care au polarizat în jurul lor întreaga viață religioasă. Unul dintre aceștia a fost rabinul Strul, care aplanează în anul 1833 o neînțelegere între Cantacuzino și târgovenții. În amintirea lui egoriașii au zidit o sinagogă și au denumit-o „Strul Hakatan”. Și rabinul Tverski a bine-meritat de la obște pentru păstoria sa. Și pentru el s-a ridicat un lăcaș de rugăciune „Sinagoga rabinului”.

Rabinul Iosua Falik, venerabilă figură, a păstori comunitatea către sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, urmat de figura luminoasă a rabinului Rosen, părintele Eminenței Sale d-lui Șef rabin dr. Moses Rosen. Cu aceasta s-a încheiat lanțul de aur al personalităților rabine, care au reprezentat o parte a istoriei acestei comunități.

La Fălticeni au existat 11 sinagogi, printre care a cizmarilor, croitorilor și lăpschierilor. Atestînd prezența a tot atîtea bresle în viața evreiască a târgului.

Existența unei sinagogi cu numele „Habadi” atestă prezența unui număr de „habotnici”, adepți ai rabinului din Liady.

De asemenea mica sinagogă „Turehis” alături de sinagoga mare din str. Butnari, ne îndreptățește să concludem existența unui număr de evrei de rit sefardic.

Libertatea de exercitare ritualului a fost asigurată obștei din Fălticeni, ca și celorlalte comunități din Moldova. La 1858, D. Bolidineanu în ale sale „Călătorii în Moldova”, scrie cu privire la aceasta cînd ajunge prin Fălticeni: „ei aveau procesii religioase pe stradă, mergînd cu făclii aprinse”.

La intensă activitate culturală a orașului în care au trăit și muncit N. Gane, M. Millo, Artur Gorovei, Mihail Sadoveanu și alte personalități bine cunoscute ale culturii românești a contribuit și existența tipografiilor: Goldner și Saidman. Primul preia în 1876 o tipografie mai veche și o modernizează, iar al doilea înființează în 1879 o a doua tipografie a orașului.

De sub teasurile tipografiei Goldner a ieșit în 1876 primul număr de „Vocea Sucevei”, jurnal politic literar și comercial. Tot în acel an va apare „Codicile Civile Romanu-Comentat” de A. Gregoriade, Bonachi și Dr. Juris.

În 1879 apare gazeta „Suceava”, în 1882 primul număr din „Gazeta de Fălticeni”.

Tipografia Saidman denumită „Junimea” a desăfurat o activitate mai intensă decît aceea a lui Goldner. În anul 1879 a tipărit „Gramatica teoretică și practică a limbii franceze” de A. Wagner. O perioadă de timp, în 1882 a tipărit și el „Gazeta de Fălticeni”. În 1884 apare prima „Revista populară” scrisă de Eugen Teodorini și Artur Gorovei, iar în ianuarie 1881 „Voința Sucevei”. Tot aici se tipărește în 1907 primul număr din „Răvașul poporului” editat de Mihail Sadoveanu și Artur Gorovei.

O altă publicație periodică „Sezătoarea”, revistă pentru literatură și tradiție populară, poate cea mai importantă din trecutul cultural al Fălticeniilor, cu o apariție regulată între 1892—1915, va vedea lumina la 1 martie 1892 în tipografia Saidman și va fi tipărită succesiv la Saidman, Goldner, Bendit.

În 1905, tot la Saidman s-a tipărit „Fotografia — revistă menzuală ilustrată”.

Este cazul să evocăm pe un vechi legător de cărți, Iancu Sin Leizer, socrul lui Saidman. Om cu o vastă cultură religioasă și laică, în biblioteca sa s-au găsit opere ale filozofilor germani, și chiar tratate de matematici înalte, precum și de calcul integral și altele.

Acest Iancu Sin Leizer construisese cu ajutorul unei tiparuri un teas de lemn, care a fost cea dintîi mașină din noua tipografie a lui Saidman.

CHEMARE LA ARMONIE INTRE OAMENI ȘI POPOARE

La Manchester s-a ținut o conferință a clericilor mozaici din Anglia cu participarea Șef rabinului dr. Immanuel Jakobovitz. Printre problemele dezbătute a figurat chestiunea raporturilor dintre iudaismul ortodox și cel conservativ, atitudinea religiei în problema transplantărilor de inimă etc. Șef rabinul dr. Jakobovitz a reafirmat că religia mozaică are o atitudine pozitivă față de grefele inimii, întrucât prin această operație se urmărește salvarea vieții omenirii.

Conferința a adoptat un apel către clerici și credincioși de a contribui la scăderea încălzirii între oameni și popoare, la promovarea armoniei și păcii în lume.

PROCESUL UNOR CRIMINALI DE RĂZBOI

În orașul Münster a luat sfârșit procesul unui lot de 15 foști ofițeri SS-ști și foști polițiști acuzați de participare la exterminarea a peste 120 000 evrei din orașul Stanislaw, între anii 1941—1943. Acest proces, care a durat peste 2 ani, este cel mai lung proces pe care tribunalele din R. F. a Germaniei l-au judecat după război. Peste 150 de martori, veniți special din diferite țări, au depus mărturie, dezvăluind ororile săvârșite de naziști.

Trei dintre acuzați au fost condamnați la muncă silnică pe viață. Alți 8 acuzați au fost condamnați la pedepse cu închisoarea pe diferite termene. Trei acuzați au fost achitați, din lipsă de probe.

La Hildesheim un tribunal a condamnat de asemenea un fost ofițer nazist la muncă silnică pe viață. Alți 3 acuzați au fost condamnați de același tribunal la închisoare între 10 și 3 ani.

O NOUĂ SINAGOGA LA NORWICH

În orașul Norwich, unde se află una din cele mai vechi comunități din Anglia, a fost pusă piatra fundamentală a unei noi sinagogi. Ultima sinagogă din acest oraș fusese construită în anul 1849 și a fost distrusă în anul 1942, în cursul unui bombardament aerian.

Obștea din Norwich numără în prezent 35 familii.

CONFERINȚA ORGANIZAȚIILOR EVREIEȘTI

La Ierusalim s-a ținut sesiunea Conferinței Organizațiilor Evreiești (COJO). Pe ordinea de zi a figurat situația

obștilor evreiești din lume, relațiile cu Biserica romano-catolică etc.

Președintele COJO este dr. Nahum Goldmann.

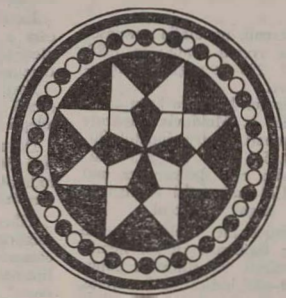
TURNUL CORULUI EVREIESC DIN LONDRA

Corul evreiesc de bărbați din Londra a întreprins luna trecută un turneu în S.U.A. La New York primul concert a avut loc la Sinagoga conservativă. Un al doilea concert a fost susținut de formația corală la Jewish Centre.

Concertele s-au bucurat de succes deosebit.

ȘCOLILE ORT DIN MAROC

Printre așezămintele obștei evreiești din Maroc un loc însemnat ocupă școlile ORT, în cadrul cărora tinerii membri ai comunității învață o meserie. Revenit recent de la Casablanca, dr. Vladimir Halperin, directorul organizației internaționale ORT a subliniat utilitatea acestor școli pentru comunitatea evreilor din Maroc.

ISTORIA UNOR FAMILII

În S.U.A. și în Anglia se bucură de succes romanul lui Stephen Birmingham „Familiiile noastre”, o istorie romântă a unor cunoscute familii evreiești din New York.

ISTORIA HITLERISMULUI ÎN LIMBA IDIȘ

Centrul internațional de documentație cu sediul în Berlinul occidental și-a propus să editeze un anuar istoric în 5 limbi: germană, engleză, franceză, rusă și idiș. Lucrarea, prevăzută să apară la sfârșitul acestui an, va cuprinde o istorie a mișcării naziste și a catastrofei pe care această mișcare a adus-o asupra omenirii.

„PRINTUL REUBENI” LA NEW YORK

Teatrul popular evreiesc din New York a pus în scenă drama lui David Berghel-

sohn, „Printul Reubeni”. Piesa este inspirată de un fapt real din istoria poporului evreu, din secolul al XVI-lea.

Piesa s-a bucurat de mare succes.

ÎNCĂ O GROAPĂ COMUNĂ...

Într-o pădure din apropiere de orașul Baranovici (Bielorussia) a fost descoperită o uriașă groapă comună cu peste 3 000 cadavre.

Cercetările au arătat că aici au fost uciși și îngropați peste 3 000 evrei din Cehoslovacia, pe care naziștii i-au adus în câteva transporturi, în anul 1943.

Peste acest mormint colectiv va fi înălțat un monument alcătuit din două coloane înalte de cîte 20 metri și un clopot imens, ca un avertisment adresat omenirii, ca o chemare la vigilență.

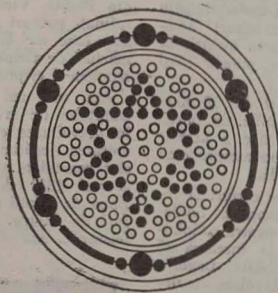
O CARTE DESPRE POETUL MANGHER

În editura „Ziko” din New York urmează să apară un volum consacrat poetului de limbă idiș Itic Mangher. Recent o culegere din versurile poetului a apărut în limbile engleză și germană.

Mangher este considerat cel mai de seamă poet de limbă idiș în viață.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE

Importante descoperiri arheologice din perioada biblică au fost scoase la iveală în localitatea Tel Itun din Israel. Oamenii de știință au stabilit că pe locul respectiv se afla în antichitate așezarea Itan a tribului Simon. Au fost descoperite monezi, vase de lut, obiecte de bronz și podoabe. A fost, de asemenea, scos la iveală un ulcior din secolul al XII-lea înaintea erei actuale.

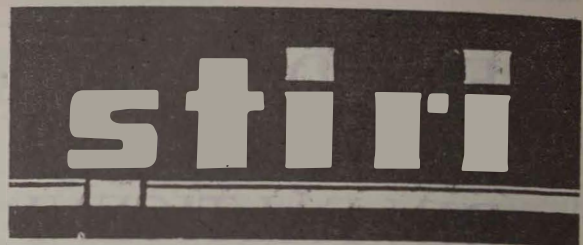

DECORAREA ȘEF RABINULUI OLANDEI

Dr. A. Schuster, Șef rabinului Olandei, a fost recent decorat cu cea mai înaltă distincție a țării.

MONOGRAFIE DESPRE PICTORUL ARTHUR KOLNIC

La Paris a apărut o monografie închinată creației pictorului și graficianului Arthur Kolnic. Cu cîteva timp înaintea

tot la Paris a apărut un album cu reproduceri din cele mai reprezentative lucrări ale acestui artist.

NOUL PRESEDINTE AL CONGRESULUI EVREIESC CANADIAN

Monroe Abbey a fost ales în funcția de președinte al Congresului evreiesc canadian, organizația reprezentativă a populației evreiești din această țară. Noul președinte, în vîrstă de 63 de ani, este avocat la Montreal.

ENCYCLOPAEDIA IUDAICA

Anul viitor urmează să apară la Ierusalim primul volum al Encyclopaediei iudaice. La alcătuirea lucrării au fost folosite mijloace moderne, inclusiv mașini electronice. Enciclopedia va cuprinde rezultatele ultimelor cercetări în domeniul iudaisticii.

STUDIU DESPRE POETUL LEIVIK

La Paris a apărut un studiu monografic despre poetul de limbă idiș H. Leivik.

INSEMNAȚIILE GASITE LA THERESIENSTADT

Cu prilejul unor lucrări de construcție executate pe locul unde s-a aflat lagărul nazist de la Theresienstadt a fost scoasă la lumină o casetă de piele cu 3 agende de buzunar pline cu însemnări în limba ebraică. Cercetătorii Muzeului evreiesc din Praga au stabilit că aceste însemnări au fost făcute de un deținut, Egon Redlif din orașul Olomount și consemnează evenimentele din lagăr pe o perioadă de 3 ani.

Jurnalul va fi publicat în curînd, atît în originalul ebraic, cît și în limba cehă.

PENTRU CĂ PURTAU ACELAȘI NUME...

Tribunalul din Hamburg judecă procesul unui fost ofițer SS, Wilhelm Rosenbaum, care în anii războiului s-a dedat la crime îngrozitoare pe teritoriile ocupate din răsărit.

La proces s-a arătat că printre ale crime odioase, acuzatul a ucis o familie de evrei, printre care și doi copii mici, deoarece purtau același nume — Rosenbaum...

DECESUL UNUI FRUNȚAȘ AL COMUNITĂȚII MAROCANE

La Tanger a încetat din viață Abraham Laredo, președinte al comunității evreiești din acel oraș. Defunctul, care era în vîrstă de 73 de ani, era o personalitate a vieții

evreiești din Maroc și autor al unor lucrări de istorie a acestei obști.

CONTRIBUTIE LA ISTORIA MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ

În Arhivele naționale ale Cehoslovaciei a fost descoperit recent un document din care reiese că în anul 1942 exista în această țară o grupare de rezistență evreiască care a sabotat mașina de război hitleristă.

Toți membrii grupării au fost arestați și torturați pînă la moarte de Gestapo.

COLABORATORII LUI EICHMAN

Tribunalul din Frankfurt rejudecă acum procesul criminalilor de război Otto Hunsche și Herman Krumei, colaboratori apropiați ai lui Adolf Eichman sub ordinele căruii au participat la înfăptuirea planului criminal de „soluționare definitivă” a problemei evreiești.

De data aceasta la proces urmează să depună peste 100 martori. Dezbaterile sînt transmise de televiziunea vest-germană.

FILM FINLANDEZ DESPRE PERIOADA NAZISTA

Televiziunea finlandeză realizează un film inspirat de perioada terorii naziste. Scenariul este prelucrat după cunoscuta carte „Romeo, Julietta și întinericul”. Cu cîteva ani în urmă aceeași carte a fost transpusă pe ecran de către studiourile cehoslovace.

EVREII DIN SPANIA

În capitala Spaniei există în prezent o obște evreiască de 300 familii. Recent a fost pusă piatra fundamentală a unei sinagogi. Acesta va fi primul lăcaș de rugăciune mozaic ce se va construi pe pămînt spaniol după 476 ani, cînd evreii au părăsit în masă această țară.

...ȘI DIN INDIA

Obștea evreiască din India are un trecut de peste 1 500 de ani. Primii evrei s-au stabilit în această țară la Kerala. În prezent în această provincie există 350 de evrei. Cei mai mulți sînt de rit sefard.

CONCERT DE MUZICĂ EVREIASCĂ LA MOSCOVA

Cîntăreata de muzică populară evreiască Klementina Sermal a dat un recital în sala de concerte a hotelului „Sovetskaja” din Moscova. Cele o mie de locuri au fost ocupate pînă la ultimul. Concertul s-a bucurat de mare succes.

stiri

לאסקאר שאראגא

לאסקאר שאראגא איז געשטאָר-
בן. ס'איז אין איינהונגעס און
ווייניק און א שטויבונג, ס'לייגט
זיך נישט אונפן שול, לויטענע
דיק די דאָזיקע הערשער. ערשט
מיט עפֿעלעכע טאָג צוריק, האָט ער
אונדז באַזוכט אין דער ראַדער
מיע. מיט זיין שטאַרקן אַפּאַסיטעט,
מיט זיין ברוינדיקער געזיכער,
מיט זיין אומגעוויינלעכער הוי-
טאָלעזש, האָט ער אונדז מיט
באַהערשט. מיט זיין אייגנאַרטיקן
לשון, האָט ער אונדז מודה גע-
ווען זיין פּרייז וואָס ער געבנעט
זיך אויספֿיני אין די מקומות
וואו ער איז געבליבן געוואָרן,
זיין וועלכע ער האָט זיך אויף
קען אין גענישט פאַרשערט,
אונדז אַרויסגעוואָשט זיין אַמגע-
גאָר, דורכצוגעפֿירט זיין יאָסער
באַזן. ווי ער האָט פאַרבאָרעט זיין
קוֹנהייט און, ערלעבט פאַר-
שטענדלעך, האָט ער אונדז פאַר-
ציעלט מיט לידעשאַס וועגן זיין
שטאַטיקע אלס שטייגער, העגן
זייענע צוקונפֿט-פֿעלער. פֿעלער
וואָס וועלן זיך שוין קענמאָגל
נישט פאַרווירקלעכן, ווייל דער
אומגעוואָרער
טובֿ האָט אַזאָרש איבערגעקריגט
דעם פֿאַקט פֿון דעם דאָזיקן
ברוינדליכן לעבן.

בז איז לעצטן מאַמענט, איז
דער זיין פונעם אַרויסגעבער און
געלעבטער קלייטאָס שאַראַגא גע-
בליבן פֿריי זיין רוק, צו שענקן
דאָס ביזנעס וואָס ער האָט פאַר-
מאָגט זיין אַטלאַנט און זיין
שטאַטיקע, דעם אַרומ, צו בלייבן
אויבן יונג, אומערשטירלעך.
דאָס איז האַרשטעלער, גענוען
דער אַלגעמיינער שטייגער פֿון
זיין אַטלאַנט און זיין
שטאַטיקע, אַרוואַקאָס אין רוק-
שטאַטיקע, קעמער אויפֿן געזעלשאַפֿט
לעבן געבט און פֿאַראַזאָר,
קולטור-טור און פֿיליזאָפֿי.

אויף די אלע געביטן האָט ער
געארבעט מיט ערזעלעכער כּוּו-
שטער, פּולשענדיקער איבערגע-
בענקיש.
די גרויסמוטיקע אידעען פֿון
פּרעהיסט און סאַציאַלן פּראָגרעס
האָט ער זיך ערענטערט נאָך
גאָר פּרופּוסיק, פֿון זיינע יאָסער
יונגע יאָרן און אַזאָר געבליבן
פֿריי ביזן אין לעצטן טאָג פֿון
זיין לעבן. אין נאָכט פֿון די
דאָזיקע נאָכעלע אידעען, האָט
לאַסקאַר שאַראַגא, אין די יאָרן
פֿון פּאַסיטעט און מלחמה מאַרשאַ
דיקט אלס אַדמאַקאַט, די קעמפֿער
פֿון דער אַרבעטס-קלאָס, און פאַר
דער געוואלטיקער האָט ער באַמאָגל
מיט אַרעסט אין די אינטערנאַ-
רונגס-לאַגען.
נאָך רומענישן באַזירונג, אלס
גענעראַל-סעקרעטאַר פֿון דער פֿע-
דעראַציע פֿון די ייִדישע קהילות
און ער געווען צווישן די וואָס
האַבן בייגעשטעלט צו דער דער-
מאַקאַדאָניאַ פֿון דער דאָזיקער
קער אינטערנאַציע.
צוגלייך מיט דער פּראָפּאַגאַ-
נאַרע אין געוועלשאַפֿטלעכער
שטאַטיקע, האָט ער אויך אַמאָל
ערגענוקט אלס אַ פּרובאַטער
שטאַטיקעלעכער אַרבעט, און
שטערן אַזאָרשן סאַפּאָרט לאַזאַר.
זייענע פּערזאָן וואָס זענען פאַר-
ניקט איינעם באַד, אויף אַ קו-
פּערנער האַרפֿע" זענען געווען
אין אַ קלאַסישן נוסח. אלס פּראָ-
זאַטאַר האָט ער אונדז געלאָזט די
היסטאָרישע דערציילונגען, זא-
ווערן "אָראַפּאָנידען" (פּאַ-
גאָרעלע). אין וועלכע ס'ווערן
געשילדערט געשטאַלעט און סאָ-
פּעקט פונעם פּאַלאָנאָוועשן עבר.
ס'איז נישט דאָס דאָס אַרסט און
ס'איז נישט איינע דער מאַקעט
יידענשאַפֿטלעכע אַוואָרדיזשעניס
לערנערער, ערשט, און דערמאָר
בלייבן כּסדר צווישן אונדז.

וועלן מיר זיך באַנערניצן צו
רעמאַרען אַז די רומענישע גרוי-
סע שרייבער, גאָלד גאָלדאָוואָן
און ג. קאַלינסקע האָבן אַרויס-
געזאָגט שבוים וועגן זיי.
די לעצטע יאָרן האָט לאַסקאַר
שאַראַגא געלעבט אין ישראָל,
אַבער אויך האָט ער נישט
פאַרלוירן דעם אינטערעס און
ליבע צו זיין אַפּאַטאַט-לאַנד וווּ
ער האָט פאַרבאָרעט דעם גרעסטן
טייל פֿון זיין לעבן, ער האָט
נישט פאַרלוירן די צוגעבונדע-
קייט צו דער שיינער רומענישער
שפּאַראַ. דערוואָס זענען ערדוּר די
לידער וואָס ער האָט געשריבן,
די אַרטיקלען וואָס ער האָט פאַר-
עפֿענטליכט אין די צייטונגען און
צייטשריפטן פֿון ישראָל. דער
פּעסער, אין וועלכן ער האָט
אַנגעווייזן צו שולדערן זיין באַ-
זאָר אין רומעניע, וועלכער איז
דורכגערינגען מיט ליבע און
באָוונדערונג לעבן די ערנרונג-
כונגען פֿון דאָנען, איז דערשיי-
נען אַ פּאַר טעג פאַר זיין טויט
אין דער צייטונג, גלאָסול פּאַפּאַ-
רולאָ (קול חכם). לויטער, וועט
דער חסיד, וואָס דער מנהיג האָט
אונדז פאַרשפּאַכט, שוין נישט
דערשיינען...
היינט עס, איז לאַסקאַר שאַ-
ראַגא שוין מער נישט. ס'איז
ווערן שווער און ס'זאָרש דורכ-
גאָן אַ צייט ביז מען וועט זיך
געווינען אַרויסצוגאָן און צו
שרייבן די דאָזיקע הערשער. ניר
איז שוין נישט פאַראַן צווישן
די לעבנדיקע, אַבער דורך ווינע
פּערזאָן און פּאַפּע. דורכדעם האָט
ער האָט געהאלטען, געשטעלט
און דערשיינען, וועט זיין אַנערקט
בלייבן כּסדר צווישן אונדז.

התנא בהר לו להביא ראיה
מן החלוקת שבין הלל ושמאי
שהצטוו בהרשות (ראה כללי
שבת ויורדעל שבת פ"א
ה"ד גורד). להורות לנו שבם
מהלכות שבושסוהרה וקדושההוא,
וכונה התנא "בסוהה להחזיק"
מהלכות לשם-שמאי להחזיק.
התקיים כל ימי היות אדם עלי
אדמות, ער סוף כל הדרוהה, כי
כשם שפרעוהה שנים כל דעוה
תיהם ושמאי יתיה תמניי הכהל
רעוה, רוב בני אדם בעניי הכהל
רסעוהו, אבל מהלכות שלא
לשם-שמוס, שמקורה בגאווה ובר-
התנא בהר לו להביא ראיה
מן החלוקת שבין הלל ושמאי
שהצטוו בהרשות (ראה כללי
שבת ויורדעל שבת פ"א
ה"ד גורד). להורות לנו שבם
מהלכות שבושסוהרה וקדושההוא,
וכונה התנא "בסוהה להחזיק"
מהלכות לשם-שמאי להחזיק.
התקיים כל ימי היות אדם עלי
אדמות, ער סוף כל הדרוהה, כי
כשם שפרעוהה שנים כל דעוה
תיהם ושמאי יתיה תמניי הכהל
רעוה, רוב בני אדם בעניי הכהל
רסעוהו, אבל מהלכות שלא
לשם-שמוס, שמקורה בגאווה ובר-

שמשון פערשט

שמשון פערשט פאגל-
דוקס:
שמשון פערשט און היינט
צו טאג דער איינציגער אין
דעם שטאָט שמשון פערשט
לויטער ליטעראַטור פֿון
דער גאנצער וועלט. ערשטלעך
מיט זיך פֿאַר איינע זאָל די
שטעטען פֿאַרזייען, און
ידישן קולטור לעבן פֿון
ערשטען.
ער ערמאָנט אין די ער-
שטע לידער-זינגער פֿאַר די
רומענישע יידן בעל ברע-
דער און וועלכע באַזאָרשט
דער לעצטער באַזאָרשט
דעם טייל, "הרובאָר פֿון
רומענישע יידן". אַזאָרש ווינע
אין קרעטשעמער פֿאַר אַרעמע
האַרעפּאַשיקעס, אין אַרעמע
הויף פֿאַר דערשטענען יי-
דישע מאַמעס און אַרבעטער
מיידלעך, וואָס האָבן די לידער
איבערגעקומען און צווינגלעך
אליין גענוגען ביי דער אַר-
בעט, בייס כּינער-ווינגל, דעם
שמשון פערשט און היינט
צו טאג דער איינציגער אין
דעם שטאָט שמשון פערשט
לויטער ליטעראַטור פֿון
דער גאנצער וועלט. ערשטלעך
מיט זיך פֿאַר איינע זאָל די
שטעטען פֿאַרזייען, און
ידישן קולטור לעבן פֿון
ערשטען.

די אַפּרֿוהייזער פֿון דער פּעדעראַציע

די אַפּרֿוהייזער פֿון דער
פּעדעראַציע און פֿון די
קהילות פֿונעם לאַנד, די כּלי-
קריש א.א. פֿאַרבאָרענען אויך
דאָס יאָר זייער אַוואָרש אין
די אַפּרֿוהייזער פֿון דער פּע-
דעראַציע פֿון די יידישע קהי-
לות. די דאָזיקע הייזער נע-
פֿינען זיך אין די קהילאָרן
עפֿאַרע-נאָרד בייים ים, כּאָר-
סעק און קריטישאַן אין די
בערג, און זענען נאָך אַ באַר-
ווייז פֿון דער פּעדעראַציע פֿונעם
רעליגיעזער פֿרייהייט פֿונעם
לאַנד.
אין די אַפּרֿוהייזער פֿון
דער פּעדעראַציע ווערט אַפּגע-
היט די פֿאַרזייענעלע סביבה
און ס'ווערן רעסעסערט אלע
נאָרמעס פֿונעם יידישן רעלי-
גיעזע לעבן. דאָס עסן ווערט
צוגענייגט אונטער דער השגחה
פֿאַר כּהונות, "דאָרמנט" ערן
ווערן געפֿאָרשט כּרת. ס'ווערן
אויך אַנגענייגט קולטור-
קיינסלעכע מאָנעפֿעסטירונג-
נען, מען ליינעט פֿאַר פֿון דער
העברעישער און יידישער לי-
טעראַטור א.א.
אין די געשפּילטע וואָס מיר
האַבן געהאט מיט די יעניקע
וועלכע פֿאַרבאָרענען דעם
אויבליב אין די דאָזיקע אַפּרֿו-
הייזער, ווי אויך אין די כּהונות
וואָס מיר באַמאָנען אין דער
רעאַציע, געפֿונען מיר נאָך
לויב-ווערטער פֿאַר די וואָס
באָמיען זיך צו פֿאַרזייערן
זייער נוסע פּענסיאָנירונג.

מי שלומר תורתך למען להי-
אות כמו בפסול, לומר רק עני
וינס לא לפסול בהם ודורש
על הסקוה שיש להבין עני
עונש העניש בלי שום פסול, כי
כל כוונת לימודו להראות הרי-
פוטו ובקראיתו, חזונו שלא לשמח
בניגורו, כי מי שלומר תורה
לשמה, לא כדי להביא את
התפאילות שלו, הוא לומר בכל
מקום ואין חדר לו אם לא אגה
החכב או פסולו, הכל הוא לומר
ואינו דורש על שום דבר, כי כל
כוונתו ללמד לשמח.

כל העונש בתורה לשמח,
זוכה לדרים הכהן, זוכה לל-
מוד בדרים הכהן, פסול, אגה
והכל באחד.

(הרב ישראל גולדמן ז"ל-
נפטר אדר"ה, ב'ס' פ'ר
ב'ס' פ'ר)
ב'ס' פ'ר)
נפטר אדר"ה, ב'ס' פ'ר
ב'ס' פ'ר)

צוקן ב'הייד פֿון זיינע שא-
פונגען, ער האָט זיין גאנץ
סאָט, אין דעם קעמער פֿון
סין זכרון.
און מיט דעם טויט פֿון שם-
שון פערשט, האָט זיך געענדיקט
דאָס לעבליכע געזיכעט פֿון דער
ליטעראַטור פֿון רומעניע און
פֿון דער גאנצער וועלט. אויף
וועלכן ס'איז געווען אויפגע-
שריבן די רשימה פֿון יידישע
פּאַליק ווינער. מיט שטשון
פערשט האָט זיך געשלאָסן אַ
נאָכער פֿון זייערע לויטע
ראָסער, די עפֿאַרע פֿון טרו-
באָדור, וועלכע האָט זיך אויס-
געצייגט אויף אַ רומענישן און
פֿאַרזייער אַוואָרשענע און
געווען די פּאַפּירער פֿונעם ער-
שטן יידישן עקסאָר אין דער
וועלט וואָס אַהרעם גאָלדזאָר
האָט געשאַפֿט און רומעניע צו
רוק מיט 90 יאָר.

ח. ז.

די אַפּרֿוהייזער פֿון דער פּעדעראַציע

די אַפּרֿוהייזער פֿון דער
פּעדעראַציע און פֿון די
קהילות פֿונעם לאַנד, די כּלי-
קריש א.א. פֿאַרבאָרענען אויך
דאָס יאָר זייער אַוואָרש אין
די אַפּרֿוהייזער פֿון דער פּע-
דעראַציע פֿון די יידישע קהי-
לות. די דאָזיקע הייזער נע-
פֿינען זיך אין די קהילאָרן
עפֿאַרע-נאָרד בייים ים, כּאָר-
סעק און קריטישאַן אין די
בערג, און זענען נאָך אַ באַר-
ווייז פֿון דער פּעדעראַציע פֿונעם
רעליגיעזער פֿרייהייט פֿונעם
לאַנד.
אין די אַפּרֿוהייזער פֿון
דער פּעדעראַציע ווערט אַפּגע-
היט די פֿאַרזייענעלע סביבה
און ס'ווערן רעסעסערט אלע
נאָרמעס פֿונעם יידישן רעלי-
גיעזע לעבן. דאָס עסן ווערט
צוגענייגט אונטער דער השגחה
פֿאַר כּהונות, "דאָרמנט" ערן
ווערן געפֿאָרשט כּרת. ס'ווערן
אויך אַנגענייגט קולטור-
קיינסלעכע מאָנעפֿעסטירונג-
נען, מען ליינעט פֿאַר פֿון דער
העברעישער און יידישער לי-
טעראַטור א.א.
אין די געשפּילטע וואָס מיר
האַבן געהאט מיט די יעניקע
וועלכע פֿאַרבאָרענען דעם
אויבליב אין די דאָזיקע אַפּרֿו-
הייזער, ווי אויך אין די כּהונות
וואָס מיר באַמאָנען אין דער
רעאַציע, געפֿונען מיר נאָך
לויב-ווערטער פֿאַר די וואָס
באָמיען זיך צו פֿאַרזייערן
זייער נוסע פּענסיאָנירונג.

די סדרה פון דער וואָך

(החשון פון זייט 11)
און וואָס ענטפּערט דער מלך
אדום דעם פּרילדעכטן אַנאָנע?
לאַ העביר ביי... זאָלסט ניש
דורכגיין דורך מיר, וואָרשט מיט
שטערן וואָס איז אַרויסגיין קעגן
דיר" (במדבר כ"ה) אַזאָר פֿאַר
שטייט דער, "אח", דער בורדער
עשו זיך אַפּוּפּוּפּוּרן מיט זיין
ברודער ישראל. און ער האָלט
וואָרש און נישט אַרויסקעגן דעם
פֿאַקט ישראל, "בעס כּכר" מיט
פֿאַקט און מיט אַ שטאַרקער
האָט. און ישראל ווילנדיק
פֿאַרמיידן אומזיסטיקע מלחמות
און שטייט, דמיס, צווישן ברי-
דער, נישט ישראל" (במדבר כ'
כ"א) ניינט ער זיך אַפּוּפּוּרן און
און אז דער, "ברודער" האַנדלט
אזוי, וואָס קאָר מען שוין דער-
וואָרש פֿון אַנדערע. פֿון ס'ווערן
מלך האַמאָר, און עג מלך וויכש,
וועמען די בני ישראל האָבן גע-
מאַכט דעמעלכט פֿאַרשלאָגן
לאַמיר דורכגיין זיין לאַנד, מיר
וועלן אַפּוּפּוּרן זיין וואָסער נישט
ס'ווערן, ולא אבה סיהון... ויצא
עג מלך הבשן (בכריס ב'ל,
ג"א)... און ס'ווערן דורכגיין
השבו האָט אונדז נישט געוואָלט
דורכלאָזן וויר אים... און עג
דער מלך פֿון כּשן איז א-
רויס געגאנגען אַקעגן אונדז.
זיין וואָרש און אַפּוּפּוּרן פֿירלעכע
פֿאַרשלאָגן און זיין ווערן געשלאָגן.

דיר, די זינד פֿון דעם דאָזיקן
פֿאַקט, לויט דער גרויסקייט פֿון
דיין חסד, און אזוי ווי די האָט
פֿאַרזייען דעם דאָזיקן פֿאַקט פֿון
מצרים בייזאָרש" (במדבר י"ג).
ער שטייט ביי, דעם טיפּן אין
וועלכע דער ברשע"ש שטעלט אים,
ער איז ווייט פֿון גאָה, פֿונעם
שטאָלץ און די נאָכפֿאלגער פֿונעם
פֿאַקט וואָס ער האָט אַרויסגעצויגן
לויט נאָכט באַפֿעל, פֿון מצרים,
וואָס ער האָט אַרויסגעפֿירט,
זאָרש אַנאָנע פֿון זיין אַפּוּפּוּרן
נאָכט. ער ווילט דעמלעך אַפּוּפּוּרן
נאָכט און די תורה. וואָס ער
האָט מקבל געווען, און לויט
חז"ל, ס'מאָגט זיך געשפּילט אַפּוּפּוּרן
באַרג סיני, על פי הדבור, "וועט
אָנאָנע ווערן. תורה משה",
און ידעט דער תורה באַגענונג מען
נישט דעם דאָזיקן אייגנדרוק.
דעמלעך און השגחה, געפֿינט
מלך דאָס ערשטע מאָל, "כּכבּוּ
בספר תורה משה" (יהושע ח-
לא). און אַפּוּפּוּרן מיט ער ווי-
טער אויף זיין דרך, און פֿעלעס
ביי גאָט ברוך הוא, "לחלתי
כּבּרך", און האָבן אַפּוּפּוּרן אויך
ווי זיין אַפּוּפּוּרן, "זאָגט אים הכּהן
ווייל ער איז דאָר און אַפּוּפּוּרן אים
על חסד", ער האָט אַפּוּפּוּרן אים
זאָרש און אַפּוּפּוּרן אים געזאָגט.
אזוי זייערע יינזענען גרויס.
און, וויכט און אַפּוּפּוּרן אים
(במדבר י"ד-כב). זיין וואָרש מיר
שוין געפֿירט ער אַפּוּפּוּרן קאָרש
נישט אַפּוּפּוּרן אים זיין מוחל זיין,
און ענדערט דעם פֿאַקט, כּבּרך,
ווייל משה פֿאַרלאַנגט.
און ווייטער ערמאָנט משה די
באָגענענישן מיט די בני עשו

